

משרד החינוך התרבות והספורט

האגף לתרבות תורנית

מדי חודש בחודשו

עורך: אריה וינברגר

גיליון 152 - כסלו-טבת התשס"ד

חברי המערכת: הרב אליהו אביעד, הרב אריה וינברגר, ד"ר אריה סטריקובסקי, יפעת סלע,
שמעון עזר, ד"ר עמנואל בן נאה, שמחה סיאני, נירה קרמר, חנה תובל
סדר וגרפיקה: שושנה שחר
עיצוב עטיפה: רעות גריידי - "סטודיו שחר שושנה"
הדפסה: "סקורפיו"
הוצאה לאור: מחלקת הפרסומים, משרד החינוך התרבות והספורט

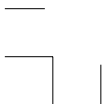
כתובת למכתבים: הרב אריה וינברגר, האגף לתרבות תורנית, משרד החינוך התרבות והספורט
רח' כנפי נשרים 22, ירושלים 95464
אתר האינטרנט של האגף לתרבות תורנית : www.education.gov.il/toranit
© כל הזכויות שמורות

נא לשמור על קדושת הגיליון

ירושלים, התשס"ד

תוכן העניינים

5	תאריכים ומאורעות בחודשי כסלו-טבת
16	חידון אתרי מורשת תנ"ך העם והארץ מס' 23
19	חומר עיוני למדריכה - פרפראות לחנוכה
22	דינים - מדיני חנוכה
24	כל חודש בול!!
26	פסיפס קהילות ישראל - מהחידקל לירדן - יהדות בבל - חלק א'
30	לוח המודעות מס' 134 - תשבץ לחנוכה
31	פעולות
31	א. הלוח העברי
33	ב. חנוכה
42	ג. עשרה בטבת - יום הקדיש הכללי
45	אירועים לציון שנת היובל ליד ושם
47	ד. פרשת השבוע
51	חומר עזר לחנוכה
53	פתרונות לתשבץ לחנוכה

תאריכים ומאורעות בחודשי כסלו-טבת

(אירועים ואתרים)

חודש כסלו

הקדמה

חודש כסלו הוא החודש השלישי מחודש תשרי והחודש התשיעי מחודש ניסן. מקורו של השם כנראה במילה כסל שפירושה תוחלת (למטר). בלוח גזר הוא נקרא "ירח לקש" על שם הזריעה המאוחרת. **מזל החודש: קשת.** לפי שהוא חודש הגשמים ובו נראית לעתים הקשת בענן. בחודש זה ניצחה קשת החשמונאים הגיבורים האויבים.

אירועים

י"ז בכסלו תש"ח (1947) - כ"ט בנובמבר - עצרת האו"ם החליטה על חלוקת ארץ ישראל והקמת מדינה יהודית.

לאחר שבריטניה העבירה את בעיית ארץ ישראל להכרעת האו"ם בעקבות מלחמת המחתרות ובעקבות לחץ בינלאומי, מינתה העצרת הכללית של האו"ם ועדה מיוחדת לבדוק את הבעיה על בוריה ולהגיש הצעות. רוב חברי הוועדה החליטו על חלוקת ארץ ישראל לשתי מדינות - יהודית וערבית - והשארית ירושלים בפיקוח בינלאומי.

בעצרת הכללית של האו"ם ביום 29 בנובמבר 1947 החליטה העצרת לאשר את הצעות הוועדה. 33 הצביעו בעדה, 13 הצביעו נגדה, ועשר מדינות נמנעו. החלטת האו"ם התקבלה בארץ בהתפרצויות של שמחה, והמוני יהודים יצאו במחולות ברחובות הערים הגדולות בארץ.

ערביי ארץ ישראל הגיבו על ההחלטה בזעם. ה"ועד הערבי העליון" הכריז על שלושה ימי שביתה במחאה על החלטת האו"ם, העיתונות הערבית החלה בהסתה להתנגדות בכוח להקמת מדינה יהודית.

על-פי החידון הבינלאומי לזהות יהודית

כ"ה בכסלו - ג' תקצ"ו, 164 לפני הספירה - חנוכה.

חג החנוכה נחוג במשך שמונה ימים, מכ"ה בכסלו עד ב' או ג' בטבת (תלוי אם חודש כסלו של אותה שנה חסר או מלא), לציון ניצחונו של יהודה המכבי וחילו על היוונים והמתיוונים ולזכר טיהור המקדש וחנוכתו בכ"ה בכסלו בשנת 164 לפסה"נ.

ניצחונם של המכבים הביא לשחרורה של ארץ יהודה משעבוד זרים, לביטול הגזירות שגזר אנטיוכוס הרביעי (אפיפנוס) על היהודים (איסור של שמירת השבת, איסור ברית מילה ועוד), לחידוש העבודה בבית המקדש ולכינונה של מדינה יהודית עצמאית.

בכ"ה בכסלו, כאשר נכנסו המכבים להיכל המחולל, לא יכלו להדליק את נרות מנורת המקדש, כי לא מצאו שמן טהור מפני שהיוונים טימאו את כל השמנים. נמצא רק פך שמן טהור אחד בחותמו של הכהן הגדול, שהספיק ליום אחד. ונעשה להם נס והשמן דלק שמונה ימים (ראה תלמוד בבלי, מסכת שבת כא:). מקור השם "חנוכה" בחנוכת המזבח. ויש המסבירים: חנוכה - חנו כ"ה: המכבים וצבאם חנו בכ"ה בכסלו לאחר ניצחונם.

מלחמתם של המכבים היתה על רקע רוחני. לא היה זה מאבק מתוך רצון להשתלט, אלא מאבק מתוך רצון לחיות חיי יהדות מלאים ולהתנער מכל כפייה של שלטון זר. לזכר נס פך השמן, המסמל את הפן הרוחני הזה של החג, אנו מדליקים את נרות החנוכה.

על-פי החידון הבינלאומי לזהות יהודית

אתרים

כסלו - ייסוד בית שמש.

"עכשיו דבר אין להכיר

על המשלט יושבת עיר"

מתוך השיר "היו זמנים"

עיר בגבול הרי יהודה ושפלת יהודה, מדרום למפער (מעין בקע) המים של נחל שורק ובמפגש דרכים חשוב אל הרי יהודה ואל ירושלים.

היישוב שוכן על גבעה המתנשאת לגובה של 314 מ' מעל פני הים.

התל העתיק נמצא על קצה שלוחת גבעה מתונה, שירדת מהרי יהודה מערבה אל לב מערכת עמקים פוריים, ששימשו כמעברים חיוניים אל ההר ומוצא למישור החוף.

אחת הערים העתיקות והחשובות בארץ יהודה. נזכרת במקרא בשמות - בית-שמש ועיר-שמש (יהושע יט, מא), ויש המזהים אותה עם הר חרס (שופטים א, לה) (חרס = שמש. "ויאמרו לו אנשי העיר ביום השביעי בטרם יבא החרסה..." שופטים יד, יח).

ייתכן ששמה נובע מהיותה מקום לפולחן השמש, בדומה לערים אחרות ששמן מרמז לפולחן של גרמי השמים - בית ירח ויריחו.

העיר היתה בנחלת שבט דן. בתקופה מאוחרת יותר, בראשית המלוכה, עברה ליהודה, והוקדשה כעיר לויים. בית שמש חלשה על הגבול שבין ישראל והפלישתים. באחת המלחמות שבו הפלישתים את ארון הברית שהוצא למלחמה, ולאחר שלקו בגינו, החזירוהו על עגלה והוא הגיע לשדה יהושע בית השמשי. אנשי בית שמש שמחו, העלו עולות וזבחים לה', אך ה' היכה בהם מכה גדולה ושמחתם הפכה לאבל (שמואל א', ו, ד).

עונש זה היה תמוה וחז"ל שואלים: מדוע לקו אנשי בית שמש? - על ידי שהיו מליזים בארון. אמר הקב"ה: אילו אבדה תרנגולת של אחד מהם, היה מחזר עליה כמה פתחים להשיבה, וארוני בשדה פלישתים שבעה חודשים ואין אתם משגיחים בו! (בראשית רבה נד, ד).

בחלוקת הארץ לשנים-עשר אזורים, בימי שלמה המלך, היתה בית שמש באזורו של הניצב בן-דקר. כל ניצב כלכל את המלך וביתו, חודש בשנה (מלכים א', ד, ז-ט). בשדות בית שמש התחוללה מלחמה בין ממלכות יהודה וישראל, כפי שסופר בספר מלכים: "וינגף יהודה לפני ישראל וינוסו איש לאהלו, ואת אמציהו מלך יהודה... תפש יהואש מלך ישראל בבית שמש ויבא ירושלים" (מלכים ב', יד, יא-יג). בימי אחז המלך הפלישתים פשטו בערי השפלה ולכדו את בית שמש (דברי הימים ב', כח, יח).

בית שמש נחרבה על ידי הבבלים, בדרכם לירושלים, בשנת 586 לפני הספירה ומאז עמדה בחורבנה.

בתקופת המשנה והתלמוד היתה יישוב קטן ביהודה. במאה החמישית הוקם בה מנזר גדול ששימש גם אכסניה לעוברי אורח.

מהמאה השתים-עשרה נקראה בשיבוש עינסנס. הערבים קראו לתל בשינוי קל של השם הקדום - עין שמש.

במלחמת השחרור היה בה משלט של הצבא המצרי ששלט על המרחב שבין אשדוד להר חברון. במבצע "יואב" נותק הקשר בין שתי זרועותיו של הצבא המצרי, זו של החוף וזו של הר חברון, שהגיעה עד רמת רחל. במהלך המבצע ניצב בה "המשלט המשותף", שבו נחפרו עמדות ישראליות ומצריות במרחק של 60 מ' זו מזו. במבצע "ההר", באוקטובר 1948, כבש הפלמ"ח את המשלט ואת הכפרים הערביים הסמוכים לו, עין א-שמש ואבו אלמיןאר, ובכך כיתר את הכוחות המצריים שהתבצרו במבואות הר חברון.

במשך דורות רבים היה תל בית שמש שומם ונטוש, עד שבאו היהודים, ועם קום המדינה יסדו בצידו עיר חדשה שנקראה בשמה הקדום.

עד הקמת המדינה היה בכל האזור רק יישוב עברי אחד - המושבה הרטוב, ובקרבתה כפרים ערביים רבים.

בסערת המלחמה היה היישוב המבודד נתון בסכנה גדולה ומתיישביו נאלצו לנוטשו. הוא נהרס עד היסוד בידי הערבים.

בעשורים האחרונים הגיעו לבית שמש עולים מארצות הרווחה, בעיקר מצרפת, ומשנת 1990 עולים רבים ממדינות חבר העמים.

בית שמש היא עיר צעירה. גילם של כ-50% מתושביה הוא מתחת ל-21 שנים, וכ-80% מהם, הנם מתחת לגיל 40.

העירייה משקיעה הרבה בתחום החינוך, ובעיר לימודי העשרה ושיעורי תגבור.

במקום בית ספר על-יסודי ייחודי בשיתוף עם חברת "אינטל", ומסגרות השכלה גבוהה, כאוניברסיטה הפתוחה ושלוחות שונות של אוניברסיטאות, ותושבים רבים משתלמים בהן.

היישוב נמצא בתנופת פיתוח ושגשוג כלכלי וחברתי. נוספו לשטח השיפוט העירוני כ-38,000 דונם ואזורים שלמים חדשים נבנו ונבנים, כמו רמת בית שמש.

האוכלוסייה מונה היום כ-60,000 תושבים ואמורה להגיע ל-150,000 בשנת 2020.

אתרים באזור בית שמש

יער הנשיא

יער הנשיא משתרע על גבעות השפלה הגבוהה, מדרום לכביש הגבורה המחבר בין צומת שמשון לצומת נחשון. קק"ל נטעה כאן יער גדול, המשתרע על פני 11,000 דונם. חלק ממנו, יער הנשיא, מנציח את זכרו של חיים ויצמן, נשיאה הראשון של מדינת ישראל. בלב היער מתנשא רכס צרעה, הצופה על מישור החוף, שפלת יהודה והרי יהודה. זהו מחוז לידתו של שמשון, הגיבור המקראי, שנולד בתל צרעה שבלב היער - ויצא מכאן להלחם בפלשתים. סוד חינו של יער הנשיא בשילוב של צמחיה טבעית, אתרים ארכיאולוגיים, נקודות תצפית ופיסול סביבתי. את היער חוצה "דרך הפסלים", שבה הציבה קק"ל לאורך כ-10 ק"מ פסלים, שיצרו אמנים ישראלים, מגושי אבן שסיפקה להם קק"ל. יצירות אחדות מדגישות את השתלבותן בנוף, ואחרות את עברו של האזור.

תל בית שמש (תל א-רומילה)

מקומה של בית שמש המקראית בתל אינו משומר אך ניתן להבחין בו ביסודות של מבנים. בתקופה הכנענית המאוחרת היתה עיר משגשגת שקיימה יחסי מסחר עם ארצות שכנות. בחפירות שנערכו בתל נמצאו שרידים וממצאים מן התקופה הכנענית ומן התקופה הישראלית - שרידי חומות, חורבות בניינים, שרידי מקדש, כלי פולחן, כלי נשק, כלי חרס, חותמות, כתובות, בתי בד וגתות.

מערת התאומים

כ-4 ק"מ מדרום-מזרח לבית שמש בתוך נחל המערה. מקור השם באגדה עממית המספרת כי אישה עקרה ילדה תאומים אחרי שרחצה במים שנקוו במערה.

תל צרעה

מקומו של הכפר העתיק והתנ"כי צרעה. במקום שרידים מתקופות קדומות וגם ממצאים חדשים כגון, שתי מצבות קבר חדשות של שמשון ומנוח אביו.

מערת שורק

מערת נטיפים בהרי יהודה, בין בית שמש לנס הרים, נכללת בשמורת מערת שורק המכונה גם שמורת מערת אבשלום, הגדולה והיפה במערות הנטיפים שנתגלו עד כה בארץ.

אנדרטה לחטיבת "הראל" - בבית הקברות הצבאי בקריית ענבים

בבית קברות זה קבורים חיילים רבים מחטיבת "הראל" שלחמו ונפלו בסביבה, ביניהם ג'ימי - אהרון שמי, שאביו - הצ"יר מנחם שמי תכנן אנדרטה להנצחת בנו וחבריו.

בית הקברות הקטן והמרשים נמצא מימין לכניסה לקיבוץ וביקור בו הוא חוויה מרגשת ומרוממת.

לפרטים נוספים אפשר לפנות ליהודה גור-אריה, דובר העירייה, טל' 02-9909842/3, פקס' 02-9909943.

כ"ה בכסלו תרס"ג (1902) - ייסוד המושבה מנחמיה

המושבה מנחמיה נוסדה כחלוצת ההתיישבות בעמק הירדן והיא מהווה פרק חלוצי רב תהודה בהתיישבות היהודית בצפון.

המושבה שוכנת בסמוך לגדתו המערבית של הירדן, על אדמה שנרכשה בכספי הברון רוטשילד.

שמה הראשון של המושבה היה "מלחמיה", כשמו הערבי של המקום, שפירושו "אום אלחם" - אם החום, בגלל האקלים החם, או שם פרטי "מלחם", המצוי בקרב הבדואים.

בשנותיה הראשונות היתה המושבה במקום נידח והגישה אליה היתה קשה מאוד. מארבים שהניחו הערבים בדרך גבו קרבנות רבים.

בשנת 1903 החלה בנייתם של הבתים הראשונים ותושבי מנחמיה עברו מן החושות שבתוכן התיישבו למבני קבע. בתי המושבה נבנו בסגנון של "כפר חרוב" - רחוב אחד ובשני הצדדים שורות של בתים. בחזית הבתים היתה גינה שפנתה אל הרחוב, ומאחורי הבית חצר משק, מוקפת חומה מטעמי בטחון. מעבר לחומה היתה חלקת אדמה מעובדת. הבתים דמו בצורתם לבתי הטמפלרים הגרמנים במושבותיהם בארץ.

אוצרות גבס שנתגלו בסביבה היוו מקור פרנסה. במחצבה כרו חומרי גלם עבור מפעל המלט של "נשר" ליד חיפה.

"הזקן מנהריים" - פנחס רוטנברג, הקים את תחנת החשמל באפיק הירדן מול מנחמיה, וסיפק אף הוא עבודה לתושבי המקום ולכל האזור.

מהקרבה למפעל התעשרה המושבה במכוני מים שהונעו בחשמל וסיפקו מים לשדות השלחין.

עד 1909 העסיקו בדואים כמאבטחים, בגלל מחסור בשומרים יהודיים, ורק משנה זו התקבלו אנשי "השומר" למטרה זו (כמו כן גם בזכרון יעקב ובפתח תקווה).

אחרי מלחמת העולם הראשונה הוחלף שמה של מלחמיה למנחמיה, לכבודו של מנחם סמואל, אביו של הנציב העליון הבריטי באותה תקופה, ומתוך תקווה שמחוות זו תשפיע על יחס השלטון הבריטי ועל רצונם הטוב לשפר את המצב הבטחוני הגרוע ששרר באזור. דבר זה לא עזר הרבה והמצב הבטחוני החמיר, גברו ההתנכלויות, במיוחד בשנת תרפ"ט, שהיתה שנה קשה מאוד בכל הארץ.

בסוף שנות העשרים ויתרו האיכרים על חלק מאדמותיהם ובכך איפשרו תוספת של עשרה בתי אב. עם הרחבת היישוב ניטעו פרדסים, נבנה בית אריזה, נוספו גידולי ירקות, ביצים ועוד.

לאחר מלחמת העולם השנייה ביקשו יוצאי יע"ל (יחידות עברית להובלה) להצטרף למושבה, אולם פרוץ מלחמת העצמאות והבדלי גישות אידיאולוגיות מנעו זאת, והמבקשים עזבו והקימו את מושב אביגדור בדרום.

במלחמת העצמאות נאלצו התושבים להתפנות מן המושבה. החזרה אליה, לאחר המלחמה היתה מלווה במשברים מתמשכים.

מנחמיה קלטה עולים רבים ממזרח אירופה, מצפון אפריקה וממדינות ערב. היום היא מושבה פורחת ומשגשגת, מאופיינת באינטגרציה חברתית מוצלחת.

המוזיאון

מוזיאון בית הרופא ובית ראשונים

מוזיאון בית הראשונים שוכן בבית הרופא (בית גיליות), הבניין הציבורי הראשון שנבנה במנחמיה ושימש במשך עשרות שנים כבית רופא ומרפאה צמודה. בית הרופא נפתח בשנת 1988 כמוזיאון לתולדות הרפואה בראשית המאה ה-20 ולתולדות מנחמיה. המוזיאון מדגיש במיוחד את האמצעים הרפואיים שהופעלו אז באזור. המרפאה שירתה את תושבי האזור, יהודים ולא יהודים, וכן את חלוצי דגניה וכנרת בראשית דרכם. במוזיאון ניתן לראות כיצד התמודדו עם בעיות רפואיות בכלים הפשוטים שעמדו אז לרשות העוסקים במקצוע, ולשמוע הרצאה המשווה בין הרפואה הטבעית של פעם לרפואה הטבעית בת ימינו.

המבנה הוא בית אבן נאה עם גג רעפים בסגנון צרפתי, ובו 4 חדרי תצוגה ואולם רחב ידיים: חדר הכניסה מציג את אבי היישוב, הנדיב הידוע, הברון רוטשילד, ואת הרוקח מקס גיליות שגר בבית זה ועל שמו נקרא המוזיאון. בחדר השני בית מרקחת מראשית המאה, על ציודו וריהוטו. חדר נוסף מדגים חדר טיפולים בבית חולים, ובו כלים ומכשירי רפואה מאותם ימים, ואפילו חוקן וכוסות רוח.

באולם הגדול פינות שונות: פינה מהווי המושבה בתחום העבודה והחינוך, ובה דגם של כיתה ושל גורן, ושקופיות מחיי הראשונים; פינת היולדת, בה מוקרן חזיון אור-קולי המציג בית מן העבר ובו יולדת ומיילדת רכובה על סוס אביר הנחלצת לעזרתה; פינת השמירה והבטחון מציגה את הנושא במסמכים ובתצלומים. הפינה האחרונה מספרת על ראשית ההתיישבות ועל שינוי שם המושבה ממלחמיה למנחמיה. סרט וידיאו מציג את מפעל החשמל בנהריים.

לילדים מוגש חידון אלקטרוני על תולדות הרפואה וכן שקופיות שניתן להפעילן בקצב אישי. במקום הפעלות רבות לתלמידים בקבוצות מאורגנות בתיאום מראש. לפרטים בטלפון 04-6751019.

ביבליוגרפיה

- אנציקלופדיה מפה - כל היישובים וכל האתרים בישראל.
- אריאל - אנציקלופדיה לידיעת ארץ ישראל, מאת זאב וילנאי.
- מדריך ישראל חדש - אנציקלופדיה - מסלולי טיול, בהוצאת כתר.
- סיפורי ערים, זאב ענר, משרד הבטחון הוצאה לאור.

חודש טבת

חודש טבת הוא החודש הרביעי מחודש תשרי והחודש העשירי מניסן. מקורו של השם מלשון טביעה ושקיעה בבוץ מחמת הגשמים.

מזל החודש: לפי המסורת היהודית נקרא המזל גדי משום שבו יוצאים הגדיים למרעה, לאחר שהשדות מוריקים בעקבות הגשמים.

1. אירועים

ב' בטבת - ח' דחנוכה - זאת חנוכה - שב"ק פרשת מקץ.

היום האחרון של חנוכה נקרא "זאת חנוכה" מפני שמסיימים באותו יום את פרשת הנשיאים וקוראים בה "זאת חנכת המזבח ביום המשח אותו". והטעם שקורין בחנוכה בפרשת הנשיאים, אף על פי שהנשיאים הקריבו את קרבנותיהם בניסן, הוא משום שלפי הקבלה נשלמה מלאכת המשכן ביום כ"ה בכסלו, הוא היום בו קרה נס חנוכה ויש בזה רמז לחנוכת המשכן (טור סימן תרפ"ד מהפסיקתא).

י' בטבת - יום הקדיש הכללי - יום צום.

ביום זה התחיל המצור על ירושלים לפני חורבן הבית הראשון כמו שנאמר "ויהי בשנה התשיעית למלכו, בחודש העשירי בעשור לחודש בא נבוכדנאצר מלך בבל, הוא וכל חילו על ירושלים ויחן עליה ויבנו עליה דיק סביב; ותבא העיר במצור עד עשתי עשרה שנה למלך צדקיהו בתשעה לחודש - ויחזק הרעב בעיר ולא היה לחם לעם הארץ" (מלכים ב, כה א-ג). אם חל עשרה בטבת בערב שבת מתעניין בו ביום ואין לדחותו, מפני שנאמר "בעצם היום הזה" וגם דוחה אחד משבעת ימי המשתה של חתן, אם חל בעשרה בטבת כי כתוב "אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי".

בראשית ימי כינונה של המדינה קבעה הרבנות הראשית לישראל יום זה כ"יום הקדיש הכללי" לחללים שלא נודע יום מיתתם בשואה האיומה. ביום זה מדליקים נר נשמה ולומדים משניות לעילוי נשמות הקרבנות. בעשרה בטבת מתענים מהשכם בבוקר עד צאת הכוכבים.

ח' בטבת - "תרגום השבעים" - תרגום התורה ליוונית.

ביסודו הוא תרגום יהודי קדום. ב"איגרת אריסטאס" מובאת מסורת קדומה על דרך חיבורו ולפיה יזם את התרגום המלך תלמי פילאדלפוס (המאה השנייה לפנה"ס), שהיה חובב ספרים. הוא פנה לכהן הגדול בירושלים שישלח אליו מומחים לתרגם למענו את

התורה ליוונית. הלה שלח אליו שבעים ושנים זקנים והושיבם בשבעים ושנים בתים ולא גילה להם על מה כינסם, ונכנס אצל כל אחד ואחד ואמר להם: תרגמו לי תורת משה רבכם. מה היתה כוונתו בהפרדת החכמים איש מרעהו? ייתכן שחשב להתל בחכמים מתוך הצפייה שיקבל שבעים תרגומים שונים.

אירע נס ונתן הקב"ה עצה בלב כל אחד ואחד והסכימו לתרגום אחד. ראוי לציין שיהודי אלכסנדריה חוגגים עד היום את הנס שאירע בקהילתם. דעת החכמים לא היתה נוחה מתרגום התורה ליוונית ולדידם "היה היום הקשה לישראל כיום שנעשה בו העגל - שלא היתה התורה יכולה להתרגם כל צורכה" (מסכת סופרים א, ז) (עיין בתלמוד בבלי, מסכת מגילה ט'). ייתכן גם שהחכמים חששו ללשון העברית שתידחה מפני היוונית. כמו כן הם חששו מן המפגש עם התרבות ההלניסטית שהלכה וגברה.

כתוצאה מהתרגום נתפשטה האמונה באל יחיד בין עובדי האלילים. עם זאת, יהודים החלו לעסוק בתורה רק מתוך תרגום זה. היתה כאן התנתקות מן הלשון העברית ומן התורה שבעל-פה.

כ' בטבת תרפ"ו (1926) - ייסוד קריית אתא.

קריית אתא נמצאת בעמק זבולון, לרגלי הרי הגליל התחתון, כ-14 ק"מ ממזרח לחיפה.

שמה הוא צירוף שמות שני יישובים שחוברו יחד - כפר אתא וקריית בנימין.

בעבר הוצע לזהות את היישוב הקדום עם העיר מִשְׁעָל או עם העיר עמעד אשר נחלת שבט אשר (יהושע יט, כו).

זיהוי סופי טרם נמצא. יש הסוברים כי כאן היה המקום "כפרתא", הנזכר בכתבי יוסף בן-מתתיהו.

כפרתא, כפר אריסים קטן ונידח, שכן בתוך הביצות הממאירות. אדמותיו היו שייכות למשפחת סורסוק הנוצרית-לבנונית, שבידיה היו אדמות רבות נוספות בעמק יזרעאל ובמקומות אחרים בארץ-ישראל.

בשנת 1925 רכשה חברת "קהיליית ציון אמריקנית" את האדמות עבור קבוצות עולים דתיים מפולין. חלקם התיישבו במקום והקימו משקים חקלאיים.

במאורעות תרפ"ט (1929) הותקף היישוב על-ידי פורעים ערבים והמקום ניטש. כעבור שנה חזרו ובנוהו מחדש.

המתיישבים ביקשו מוועדת השמות לאשר ליישובם את השם "כפר עטה", כפי שנקרא במשך שני עשורים. הוועדה התנגדה בהסבירה ש"אתא" בארמית פירושה - בא, הגיע, וזהו סימן למזל שיבוא אל הכפר. שם היישוב הוסב ל"כפר אתא".

בשנת 1934 הקים במקום התעשיין מולר תעשיית טקסטיל גדולה לבגדי חאקי. בגדים אלו היו שיא האופנה בתקופת המנדט ובשנותיה הראשונות של המדינה. המפעל סיפק פרנסה לתושבי המקום ומשך בעקבותיו מפעלים נוספים. ש"י עגנון שביקר במקום הציע

פירוש משלו לשם - אתא - שהפך גם לשם המפעל - אריגים תוצרת ארצנו - ראשי תיבות אתא.

בתקופת מלחמת העולם השנייה התרחב המפעל והיה לגדול המפעלים בארץ. בשנות ה-30 השתפר המצב במושב. ביצות העמק יובשו, נסלל כביש חדש לשפרעם שעבר סמוך למקום וחיבר אותו לחיפה, הוקמו יישובים חדשים בסמוך, הכפר הפך למרכז חשוב ומצבו הכלכלי השתפר.

תושבי כפר אתא השתתפו במלחמת העצמאות בקרבות סביב רמת יוחנן ובהכנות ל"מבצע דקל" לשחרור הגליל.

בשנות ה-50 קלט הכפר גלי עלייה גדולים ואלו שוכנו בשלוש מעברות בסביבתו. בשנת 1965 אוחד כפר אתא עם קריית בנימין ושם הרשמי - קריית אתא. בשנת 1969 קיבלה קריית אתא מעמד של עיר.

נושאי החינוך תופסים מקום מרכזי בסדר העדיפות של העירייה. משרד החינוך ופרנסי החינוך המקומיים יזמו מהפך בתפיסה החינוכית העל-יסודית - מכללה טכנולוגית ללימודי מדעים, תקשורת ואומנויות תשרת את בתי הספר התיכוניים ותאפשר לתלמידיהם ליהנות מתכניות ייחודיות בהדרכת מוסד להשכלה גבוהה.

לצד מערכת החינוך פועלים פרויקטים מיוחדים לסיוע, לתמיכה והעשרה של התלמידים.

אתרים באזור

בית פישור

בית פישור - נקרא על שם יהושע פישור, מוזכר כפר עטה שגר במקום בשנותיה הראשונות של המושבה. במקום מוזיאון לתולדות קריית אתא ובו גם ארכיון ומרכזיה פדגוגית.

לפרטים נוספים אפשר לפנות לרחל ליפשיץ, מנהלת המוזיאון "בית פישור", טל' 04-8440207

הישיבה המנציחה בשמה את השר זבולון המר ז"ל

גבעת המשטרה - בקצה הצפוני של היישוב, שוכן בית הספר הארצי לשוטרים ולידו ניצבת אנדרטה לזכר חללי משטרת ישראל.

כ"ה בטבת תש"י (1951) - מתחיל מפעל ייבוש אגם החולה.

במשך ההיסטוריה שימש אזור החולה, בגלל חשיבותו האסטרטגית לזירה של מאבקי מעצמות לשליטה באזור. ובמאות שנים של הזנחה ורשלנות תחת שלטון הממלוכים והעותמאנים הפך אזור החולה לשטח ביצות וקדחת.

אחרי כיבוש הארץ על ידי הבריטים, הועבר עמק חולה לידי הצרפתים בהתאם להסכם מוקדם בין מעצמות ההסכמה האירופיות, אך החל המאבק על השליטה בחולה בין הצרפתים לבדואים המקומיים. בעת המהומות הללו נערכה גם ההתקפה על תל-חי, בה נפלו יוסף טרומפלדור וחבריו. קרבנם לא היה לשוא. בשעת הסדר ענייני הגבול בין הצרפתים לאנגלים צורף עמק-חולה עד מטולה לשטח המנדט הבריטי על ארץ ישראל. אולם גם בימי המנדט היה קצב ההתיישבות היהודית באזור זה איטי מאוד.

השינוי הממשי באזור חל רק ב-1934, עם רכישת הזיכיון לייבוש שטח החולה (41,000 דונם) מידי קבוצה של ערבים לבנוניים (שקיבלה אותו ב-1914 מידי התורכים). הקרן הקיימת לישראל אשר קיבלה את הזיכיון, החלה בפעולה מזוהזת של קניית הקרקעות הסמוכות לאזור הזיכיון ויישובן. על אף הקשיים של ימי מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט ומדיניות ה"ספר הלבן" הבריטי נוסדו באזור החולה עד להכרזת המדינה 17 יישובים, החל מחולתה שעל שפת החולה מדרום ועד דן ודפנה בצפון.

בימי מלחמת העצמאות הותקפו יישובי ספר אלה על-ידי הסורים והלבנונים, אולם ההתקפות נהדפו. במבצע "חירם" נכבש הגליל כולו והובטחה שליטתנו בו.

בשנת 1951 הוחל במפעל הייבוש והניקוז שנסתיים ב-1958, על אף ההפרעות של הסורים, תקריות אש ופניות אל מועצת הבטחון של האו"ם בטענות כי הייבוש נותן לישראל יתרונות צבאיים.

היתה ציפייה שעם ייבוש העמק והכשרת האדמות להתיישבות, ייווצרו אפשרויות חקלאיות רבות. עברו שנים, אגם החולה הקטן והביצה הגדולה סביבו נעלמו לא רק מן הנוף, אלא אפילו מן הזכרון החברתי. רוב תושבי הארץ כנראה אינם יודעים כלל שאי פעם היו בעמק המעובד והיפה אגם וביצה. אט אט הגיעו להכרה שנעשה מעשה חפז. התברר שהשטח המיושב אינו טוב לחקלאות. הייבוש יצר מפגעים סביבתיים ובאדמת הכבול החשופה פרצו הרבה שריפות מדי קיץ. לאחר שני דורות הבינו, כי שמורת טבע זעירה עם בריכה מלאכותית אינה אלא צל חיוור לעומת מה שהיה. בעקבות הגילוי החדש שוב הציפו מצפון לשמורת החולה הקטנה שטח נוסף "האגמון", שהיה פעם ביצה ופתאום התחילו שוב לצמוח ולפרוח ה"צמחיה האבודה" שנחשבה אבודה לעד. הגיעו ציפורים ודגים וחיות הסבך והאגם האבוד נהפך לקסם תיירותי. שירה חדשה הרנינה את האגם המתחדש.

חידון אתרי מורשת תנ"ך העם והארץ מס' 23

ד"ר עמנואל בן-נאה

נא לזהות את האישים והאתרים הקשורים, ישירות או בעקיפין, לחודש כסלו המרומזים בכל השאלות/החידות הבאות. לכתוב משפט או שניים על חשיבותם ולשלוח למערכת עד סוף חודש טבת. המצליח לפתור את כל החידות יזכה בפרס.

מה חדש בחודשנו?!

לא נעים! אבל בדידי הווה עובדא!

ומעשה שהיה, כך היה:

עמדתי לשגר איגרת שלומים, יצא הקולמוס לדרך

ולפתע עצר מלכת...

מה קורה פה, שאלתי את עצמי, והוא לא ידע את עצמו ממבוכה.

שהרי כבר שורבטו להן כמה מילין כגון שמי ומקומי,

ועתה כשנסתיימה כתיבת המילין, ראש חודש... ולא יאמן!

אמנם, אין משגיחין בבת-קול אבל היא ליחשה בזעם עצור:

הת-שי-עי, הת-שי-עי!! ולעומתה מתגבה לו קול אחר,

מבשר ואומר: ז-רע, ז-רע!! עוד זה מדבר

ויבוא השלישי ויען ויאמר: כיס-לו, כיס-לו!!

לא החרישה בת הקול ובקוצר רוח זעקה:

שתוק אכדי חצוף! אתה בסך הכל רק 'למנינם'

ואין מקומך בקהל שלומי אמוני ישראל.

וכך גאו-עלו הצלילים כמעט עד לרמת הכנסת שלנו,

ואני כולי תמיהה ופליאה.

הואיל וכך פניתי למדור לחיפוש קרובים

והוא יעצני לשאול בזה הנוסח: מי מכיר, מי יודע?

בת הקול המלחשת: הת-שי-עי, מה הוא ייחוסה

ומהיכן באה? ואם היא הת-שי-עי, אז מי הוא הראשון?

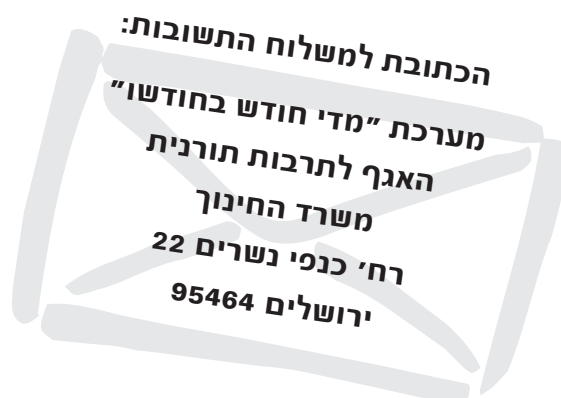

הקול המתגבה מי הוא ומה הוא
 (מקורות יודעי דבר לחשו לנו שהעד שלו הוא
 בן כשלושת אלפים שנה, פלוס-מינוס, שגר בתל,
 וזה באמת כבר מגוחך, הקרוי על שם ירק - שאינו ירוק בכלל -
 הצומח לו באדמה (המקורות גם הוסיפו ואמרו
 כי היה לירק הזה פעם 'תאקלי' עם הסבא אליעזר).
 באיזה תל מדובר ומה הוא שייך לעניין, בכלל?

מה עושה כאן השלישי הזה? מהבת קול הבינונו
 שהוא או עולה חדש ממקום בשם 'אכד' שמסרב להתגייר,
 או ששם משפחתו, למינים. מה משמעות שמו המוזר הזה כיס-לו?

השר לענייני פנים אמר לתחקירן שלנו שיש לטיפוס הזה שני עדים כשרים,
 שהיתה להם יד וגם רגל בעניינים כאן, אבל זה היה לפני כאלפיים וחמש מאות שנה...
 אגב, גם בשידור חוקר לא נתגלו עובדות חדשות.

מה נאמר ומה נדבר, אנא הושיעו נא, וספקו לנו כל מידע אפשרי,
 בהתאם לשאלות דלעיל, על מנת שפולמוסנו עם קולמוסנו ייפסק.

או באמצעות הדואר האלקטרוני: tarbut-toranit@education.gov.il

פתרונות לחידון אתרי מורשת תנ"ך העם והארץ מס' 22

1. **היישוב ירוחם** הנמצא בהר הנגב מדורם לבאר-שבע. ירוחם נקראת על שם בית אב משבט יהודה שנדד בנגב הצפוני, וגם מופיע ברשימת שישק המפורסמת. היישוב הוא עיירת פיתוח שעבר תמורות רבות. בקרבת היישוב נמצאים שרידים של מבנים וחומה עתיקים שכפי הנראה מעידים שהיתה שם עיר קדומה.
2. **קיבוץ רוחמה** הנמצא בגבול מישור החוף הדרומי והנגב. שמו בא מפסוק בספר הושע "אמרו לאחיכם עמי ולאחותיכם רוחמה". ראשיתו בשנת 1912. הוא קיבוץ של השומר הצעיר. בקרבת הקיבוץ שמורת טבע "בתרונות רוחמה", גבעת רוחמה".
3. **כפר מחולה** - מושב ביהודה ושומרון מדרום לבית שאן. הוקם שנה לאחר מלחמת ששת הימים. הראשון לנקודת ההתיישבות בבקעת הירדן וביש"ע. נוסד על ידי חניכי בני עקיבא, עם הפיכת היישוב למושב פרשה ממנו קבוצה ויסדה את שדמות מחולה. שמן של שתי הנקודות נקרא על שם "אבל מחולה", שהיתה באזור.
4. **מלכיה** - קיבוץ בגליל העליון המזרחי. השם הקדום ע"ש משפחת כהנים, שאחרי חורבן בית שני עקרה מירושלים והתיישבה במקום. השם השתמר בשמו של כפר הערבי הנטוש שבאדמותיו. הקיבוץ נוסד בשנת תש"ח בידי משוחררי פלמ"ח. הקיבוץ מגן על גבול הצפון מול החיזבאללה.
5. **מלכישוע** - יישוב בדרום הגלבוע על הר מלכישוע, הקרוי ע"ש מלכישוע בנו של שאול המלך, שנפל עמו ועם אחיו במלחמה בפלישתים. מיסודה של האחוזה נח"ל. כיום הוא מוקד לגמילה מסמים.
6. **זיכרון יעקב** - ע"ש אביו של הברון בנימין רוטשילד, יעקב גיימס. אחת המושבות הראשונות שנתמכו על ידי הנדיב הידוע הברון אדמונד בנימין רוטשילד.
7. **זכריה** - מושב השוכן בשפלת יהודה. לפי המסורת המוסלמית זהו מקום קבורתו של הנביא זכריה.
8. **מועצה אזורית שפיר** - כוללת בתוכה יישובים אחדים של היהדות הלאומית-ציונית בדרום כמו משואות יצחק, עין צורים, מרכז שפירא ועוד.
9. **תקוע** - הנביא עמוס נולד במקום. תקוע המתחדשת משמרת את שמה של העיר המקראית תקוע וממוקמת קרוב לכפר הערבי תקוע - העיר המקראית. יואב לקח אישה חכמה מתקוע שתשכנע את דוד להשיב את אבשלום. העיר בוצרה על ידי רחבעם, רבי יוחנן אמר שבאנשי תקוע יש חכמה "משום שהם רגילים בשמן".

הזוכים בחידון מס' 22:

1. מורדרור ושחרית דוד - שדמות מחולה.	4. אריה סלמון - אפרת.
2. ד"ר אברהם ותמר שלו - בית גמליאל.	5. יוסף ניצן - רחובות.
3. יהודית תובל - רחובות.	

פרפראות לחנוכה

מניסי חנוכה

במדרש מעשה חנוכה מסופר: בימי היוונים נתחייב מקרא זה, שהערימו סוד על ישראל. אמרו בואו ונחדש עליהם גזרות עד שיבעטו באלוהיהם ויאמינו בעבודה זרה שלנו. עמדו וגזרו כל בן ישראל שעושה לו בריח או מסגר לפתחו ידקר בחרב. וכל כך למה? כדי שלא יהיה לישראל כבוד ולא רשות, שכל בית שאין לו דלת אין לו כבוד, ולא צניעות. וכל הרוצה ליכנס נכנס, בין ביום ובין בלילה.

כיון שראו ישראל כך, עמדו וביטלו כל דלתות בתיהם, ולא היו יכולין לא לאכול ולא לשתות, בשביל גנבין וליסטיין ופריצי יוונים, ולא רואין שינה בעיניהם לא יום ולא לילה. ועמדו בגזרה זו שלוש שנים.

כיון שראו יוונים שעמדו ישראל בגזרה, ולא נכשל אחד מהם בשום דבר רע, עמדו וגזרו עליהם גזרה אחרת, והעבירו קול: כל אדם מישראל שיש לו שור או שה, יחקוק על קרניו שאין לו חלק באלוקי ישראל. כיון ששמעו ישראל כך נצטערו צער גדול, אמרו חס ושלוש שנכפור באלוקינו, עמדו ומכרו בהמתן בין טהורה ובין טמאה, והיו ישראל מהלכין ברגלים.

אמר להם הקב"ה, רוחה תמצאו בגזרה זו. והיו הצביים והאיילים וכל מיני עופות טהורים באים, ונכנסים לבתיהם של ישראל, לפי שהיו בלא דלתות. ובאין ישראל ותופסין אותן, ושוחטין ואוכלין בשר, ונותנין שבח להקב"ה, ואמרו: ברוך הוא שהפך עצת אויבינו לטובה. שאילו היו דלתות לבתים, היאך היתה כל צידה נכנסת אצלינו?! השיבם הקב"ה, אתם חסתם על כבודי ולא כפרתם בי, אף אני זימנתי לכם צידה.

וכיון שראו היוונים שעמדו ישראל בגזרה זו, עמדו וגזרו, כל מי שאשתו הולכת לטבילה ידקר בחרב, וכל הרואה אותה הרי היא לו לאשה, ובניה לעבדים.

אמר להם הקב"ה, אני אטהר אתכם. ופתח לכל אחד ואחד מהן מעיין בתוך ביתו, והיו נשיהם טובלות בתוך בתיהם. ונתקיים עליהם מקרא זה "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה".

כיון שראו יוונים שאין ישראל מרגישין בגזרותיהם, עמדו וגזרו עליהם גזרה מרה ועכורה, שלא תיכנס כלה בלילה הראשון מחופתה אלא אצל ההגמון שבמקום ההוא, ונהגו בדבר הזה שלוש שנים ושמונה חודשים.

עד שבא מעשה של בת מתתיהו כהן גדול, שנישאת לבן חשמונאי, ואלעזר היה שמו, כיון שהגיע יום שמחתה, עמדה חנה בת מתתיהו מעל אפיריון, וספקה כפיה זו על זו, וקרעה פורפירון שלה, כיון שראו אחיה כך נתבישו, ונתנו פניהם בקרקע, וקרעו בגדיהם, ועמדו עליה להרגה. אמרה להם שמעוני אחיי ודודיי, ומה אם בשביל שעמדתי לפני צדיקים בלי שום עברה, הרי אתם מתקנאים בי, ואין אתם מתקנאים למסרני ביד ערל להתעולל בי! הלא יש לכם ללמוד משמעון ולוי אחי דינה, שלא היו אלא שנים, וקינאו לאחותם והרגו כרך כשכם, ומסרו נפשם על ייחודו של מקום, ועזרם ה' ולא הכלימם. שימו בטחונכם על המקום והוא יעזור אתכם, ופתחה פיה בבכיה ואמרה, רבש"ע! אם לא תחוס עלינו חוס על קדושת שמך הגדול שנקרא עלינו, ונקום היום נקמתנו.

באותה שעה נתקנאו אחיה ואמרו, בואו וניטול עצה מה נעשה! נטלו עצה זה מזה, ואמרו בואו ונקח אחותינו ונוליכנה אצל המלך הגדול, ונאמר לו אחותנו בת כהן גדול! ואין בכל ישראל גדול מאבינו, וראינו שלא תלין אחותינו עם ההגמון, אלא עם המלך שהוא גדול כמותינו, ונכנסנו עליו ונהרגו ונצא, ונתחיל אחר כך בעבדיו ובשריו, והשם יעזרנו וישגבנו. ועשה להם הקב"ה תשועה גדולה, כן יעשה המקום ישועה בימינו אלה.

יום הניצחון

כל העמים עושים את יום מפלת אויביהם לחג ניצחון, לא כן בישראל, הם לא ישמחו על מפלת אויביהם, ולא יחוגו בשמחה על זה. וכמו שאמר (משלי כד), "בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך". הרי שאדם נעלה אינו שמח בנפול אויבו, משום ששמחה רעה בעיני ד'... ולכן לא נזכר בפסח - חג המצות - כי בו עשה במצרים שפטים, אלא כי הוציא ד' את בני ישראל ממצרים.

ולכך מציינים את נס חנוכה, על ידי הדלקת שמן זית, וחינוך בית ד' וטהרתו, משום שהמנהיגים והשרי צבאות היו הכוהנים הגדולים החשמונאים, והיתה חוששת ההשגחה שמא יאמרו שבתחבולות מלחמה ניצחו. הראתה להן השגחה אות ומופת בהיכל אשר אינו ידוע אלא לכוהנים, למען ידעו כי יד אלוקים עשה זאת, והם מושגחים דרך ניסי למעלה מן הטבע.

על פי "משך חכמה", הרב מאיר שמחה הכהן מדווינסק בפירושו על התורה

גבורת הגוף וגבורת הרוח

מעשה במתאגרף יהודי בארה"ב, שהקדיש ימיו ולילותיו לכוחו ושריריו...
פעם נכנס בו 'ניצוץ' של תשובה, כי ראה יהודי 'אחר'...
מאז עזב הכל והחל להשקיע עצמו בעולמה של תורה
נבהל אביו, שמא נטרפה דעתו! ללמוד בנענועים, מוזר?
השתומם, מה מצא הבן, שעזב קריירה מפוארת?
חלפו ימים - האב התרגל להתנהגות הבן, והבן הקפיד במצוות כיבוד הורים.
לפתע אמר האב, בני רואה אני שתורה שאתה לומד יש בה ערך, אולי תלמד אותי תלמוד? צחק הבן ואמר: אבא! אי אפשר, הרי אינך מבין כלל את השפה בתלמוד ואיך תלמד בגיל כזה?
והאב התעקש, ובכל זאת! החל ללמוד מילה במילה ופירושיה... שָׁנָה וְשִׁילַשׁ... ובמשך שנה תמימה למד... דף אחד!
והאב מבקש מבנו בקשה צנועה מסיבת סיום מסכת! צחק הבן ואמר אבא! סיום עושים כאשר מסיימים, ואתה רק התחלת! דף אחד, מי שמע?

הלך הבן ושאל את הגאון ר' משה פיינשטיין (ז"ל) ומיד השיב: עשה כמצוות אביך! יזכו כולם
במצווה זו של אביך ואף אני אבוא למסיבה זו.
וכך היה... האריך הרב בדרשה ובכוחה העצום של תורת ישראל מכלי ראשון והכל בזכות האב
והדף...
למחרת נאסף האב אל עמו... קם הרב ואמר: דעו רבותי! זכוית רבות לישראל, כאן למדנו זכות
חדשה - יש קונה עולמו בדף אחד!

מאת שמעון עזר

מדיני חנוכה

מצוות נר חנוכה מצווה חביבה וצריך אדם להיזהר בה, ולכן:

- א. חצי שעה קודם זמן ההדלקה אין לאכול וכמובן אין לעסוק בכל עיסוק אחר, ומשהגיע זמן ההדלקה אין ללמוד.
- ב. בלילה הראשון מדליק הנר הקיצוני מצד ימין, בשני מדליק נר הסמוך מצד שמאל ובו מתחיל ופונה לימין.
- ג. נוהגים להדליק בשמש, נר נוסף, מפני שאין אנו רשאים להשתמש וליהנות מנרות חנוכה אפילו לתשמיש קדושה. השמש חייב לעמוד גבוה או נמוך משאר הנרות.
- ד. יש להניח המנורה על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ - "ומניחו בצד שמאל של הפתח - כדי שיהא מסובב במצוות" (מזוזה לצד ימין והחנוכיה לצד שמאל והמדליק באמצע).
- ה. מי שדר בקומה עליונה, מניחו במרפסת או חלון הפונה לרשות הרבים.
- ו. הנרות צריכים להיות שווים בגובהם.
- ז. יש להניח את החנוכיה למעלה מג' טפחים (טפח = 8 ס"מ) עד י' טפחים שזוהי עיקר המצווה בבית. אך אם הניחם יותר מ' טפחים מהקרקע - כשר, אבל לא למעלה מ-20 אמה.
- ח. כל השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה ושמן זית מצוה מן המובחר. פתילות שהדליקו בהם פעם אחת מותר להדליק בהם למחרת וכן במותר השמן ניתן להדליק בו יום נוסף.
- ט. עיקר מצוותה להדליק בצאת הכוכבים ונמשך זמן מצוותה חצי שעה. יש מקדימים (כגון בירושלים) להדליק בשקיעת החמה ובלבד שיתן מספיק שמן שתדלק חצי שעה לאחר צאת הכוכבים. כמובן גם כשמדליק אחר צאת הכוכבים או אחר חצי השעה שאחר צאת הכוכבים, צריך שידלקו הנרות לפחות חצי שעה.
- י. ידליק כשכל בני הבית מקובצים ביחד ויברך ברכות (1) להדליק נר של חנוכה; (2) שעשה נסים. (ו-3) בערב הראשון יוסיף ברכת "שהחיינו".
- יא. אפשר להדליק כל הלילה כל זמן שבני הבית ערים, ואם לא הדליק עד מאוחר בלילה ובני ביתו ישנים, ידליק בלא ברכה.

- יב. אחרי שידליק נר אחד לפחות יאמר "הנרות הללו" בנוסח שיש בו ל"ו תבות. אחרי ההדלקה אומרים "מזמור שיר חנוכה הבית" ו"למנצח בנגינות מזמור שיר" ובעדות אשכנז אומרים "מעוז צור".
- יג. מי שאין לו בכל ימות החנוכה הרבה שמן כדי שידלקו כל הנרות שיעור הזמן החייב בהדלקה, יתן בנר הנוסף באותו יום שמן כשיעור החייב בהדלקה, ומה שנשאר לו יחלק לשאר הנרות.
- יד. בערב שבת תמיד מדליקים נר חנוכה קודם לנרות השבת. אבל במוצאי שבת בבית הכנסת, בראשונה מדליקים נר חנוכה ובבית מבדילים בראשונה ואחר כך מדליקים נר חנוכה.
- טו. אורח המתאכסן אצל בעל הבית משתתף בפרוטה או שבעל הבית מקנה לו חלק בשמן.
- טז. בעל הבית שיודע שיתאחר לבוא יכול למנות את אשתו כשליחו להדליק במקומו.
- יז. כל שמונת ימי חנוכה אומרים "הלל" ומוסיפים "על הניסים" בתפילה ובברכת המזון.
- יח. בכל יום מימי חנוכה קוראים בפרשת הנשיאים.
- יט. נוהגים לאכול מאכלי חלב זכר למעשה יהודית. כמו כן אוכלים לביבות וסופגניות מטוגנות בשמן זכר לנס פך השמן.

כל חודש - בול!!

מאת יפעת סלע

בולים מאירים - בולי חנוכיות

סדרת חגי ישראל - חנוכה

הבול, אמצעי תקשורת בעל הקשרים חברתיים תרבותיים מהווה סמל לעצמאות וכמו מטבעות הכסף הוא מהווה סמל לעצמאות מדינית. חנוכיות, המסמלות את נס פך השמן, ואת נצחונה של הרוח היהודית על הגשמיות היוונית, מופיעות בסדרת בולי חנוכה שהופיעה בשנת 1972 תשל"ב.

לא לראותם בלבד!

החנוכיות המופיעות בבולים שבתמונות נמצאות כולן במוזיאון ישראל בירושלים, שלושתן נוצרו בראשית העת החדשה (מאות יז-יח, 17-18) אם כי באזורים שונים של הגלובוס: החנוכיה בבול שערכו 0.12 אג' מקורה במרוקו, זו שבבול שערכו 0.25 אג' מקורה בפולין והאחרונה, מקורה בגרמניה.

מותג יהודי עם עיצוב מקומי

במרוצת הזמן ההיסטורי השתנו החומרים מהם הכינו חנוכיות, מחרס אבן ופליז, המשך לארד, חרסינה וכסף. בימינו, כאשר מגוון החומרים הוא רחב גם קשת החנוכיות הקיימות התרחבה מאוד,

וכבר ניתן לראות חנוכיות מכל דבר (כולנו מכירים את אותן חנוכיות שמכילות הגננות מחומרים בשימוש חוזר כגון פקקים, קלקר וכו')

החנוכיה המרוקאית - המופיעה בבול שערכו 0.12 אג' משלבת בתשמיש הקדושה היהודי השפעה אדריכלית ערבית-מוסלמית. כמרביית החנוכיות של יהודי ספרד, נועדה גם חנוכיה זו לתליה ולו להצבה ולכן היא מצוידת בחלקה העליון בוו תליה מקושט בעיטור צמחי.

החנוכיה הפולנית - המופיעה בבול שערכו 0.25 אג' בדומה לחנוכיות רבות אחרות שנוצרו במזרח אירופה, גם חנוכיה זו מעוטרת בקישוטים הלקוחים מעולם החי והצומח כגון זוגות אריות, צבאים וציפורים הלופתים את כד השמן. בניגוד לחנוכיה המרוקאית, לחנוכיה זו יש "רגליים" והיא נועדה להצבה. פרט ייחודי לחנוכיה זו, הוא קיומם של **שני שמשים** בחנוכיה, לדעת החוקרים, מקובל היה להשתמש בשמשים כפמוטות, בהדלקת נרות שבת.

החנוכיה הגרמנית, "הייקית" - המופיעה בבול שערכו 0.70 אג' שמה של חנוכיה זו הנו "**מנורת חנוכה זקופה**" וההבדל בינה לבין חנוכיה רגילה הוא שבמנורה זקופה גדולה נהגו להדליק בבתי כנסת. המנורה עמדה באופן קבוע בבית הכנסת, סמוך לארון הקודש ויתכן שזו הסיבה שעוצבה באופן קלאסי, בדומה למנורת בית המקדש כפי שתוארה בשער טיטוס. עם חורבן יהדות אירופה והרס אוצרותיה האומנותיים-דתיים, נשתמרו "מנורות זקופות" מעטות בלבד, שניצלו בשואה.

בראשית שנותיה של המדינה נהוג היה להעמיד "מנורות זקופות", סמל לחג החנוכה, חג האור של עם ישראל לא רק בחזיתות בתי כנסת אלא גם על בנייני ציבור בעיר, במושב ובקיבוץ...

טיפ למדריכה!

הכיני עם התלמידים חנוכיה, אשר תאפיין בעיטוריה את מוצאם של התלמידים.

התבונני בבולים, ושימי לב לשוני העיצובי (קווים "נקיים" יותר בחנוכיה מגרמניה ומסולסלים יותר בחנוכיה ממרוקו).

כיוון שמן הסתם החומרים העומדים לרשותך אינם פליז או כסף, ניתן כמובן לצייר את החנוכיות בהתאמה.

פסיפס קהילות ישראל

מאת שמחה סיאני

כה אמר ד' אלוקי ישראל: כתאננים הטובות האלה כן אנכי את גלות יהודה אשר שלחתי מן המקום הזה ארץ כשדים לטובה. ירמיהו כד:ה

מנהר החידקל לנהר הירדן - יהדות בבל - חלק א'

לפי הרמב"ם: אברהם אבינו השתתף בבניית מגדל בבל, משם הגיע לארץ כנען דרך חרן, צאצאיו חזרו לבבל אחרי חורבן בית ראשון.

יהודי בבל היו אלה שהקימו את ראשון הקיבוצים היהודיים הגדולים בגולה, פיתחו חיים לאומיים עצמאיים ורבי היקף על אדמה לא להם, ובכך שימשו דוגמה וסמל לקיבוצים יהודיים נוספים ברחבי העולם כמו: יהדות ספרד או יהדות אירופה המזרחית.

יהדות בבל כמרכז רוחני

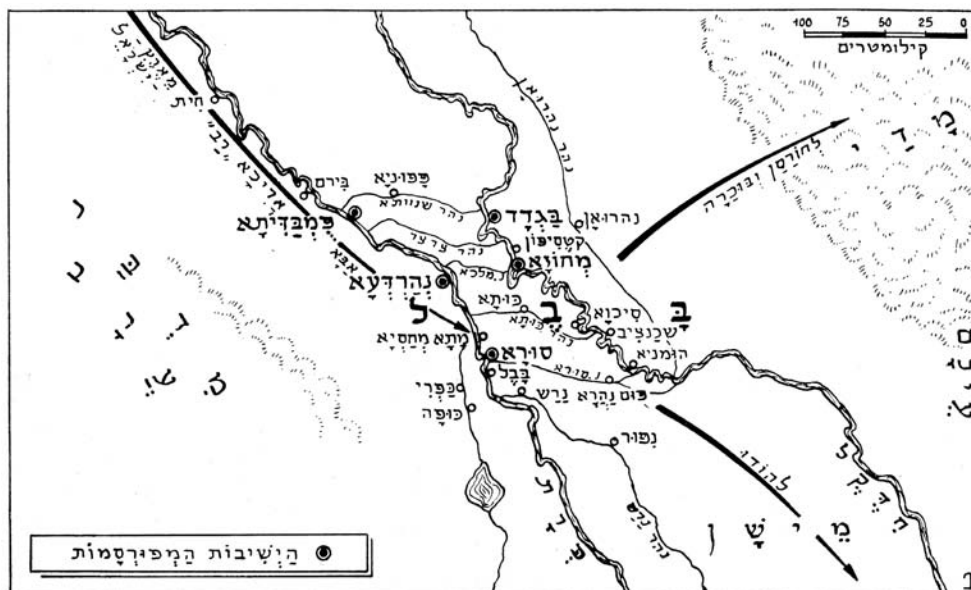
בשעתו, המרכז היהודי הגדול ביותר בגולה מנה למעלה ממיליון נפש וראשיו נקראו "ראשי הגולה" ("ריש גלותא"). הם היו הנציגים של יהדות בבל כלפי השלטונות והמנהיגים הפוליטיים. ההנהגה הרוחנית היתה בידי ה"גאונים" (קיצור של "ראש ישיבת גאון יעקב"), מאז המאה השישית.

תרומתה של יהדות בבל

הציבור היהודי בבבל היה קשור בטבורו ליישוב היהודי בארץ ישראל, סייע לו בעת צרה והיה שותף למאמצי היישוב בארץ לחזק את התפוצות האחרות בעולם. ישיבות בבל היו מוסד לימודי, אך גם שימשו בית ועד לחכמים שפסק הלכות ודינים. התלמוד הבבלי נוצר מדיונים על המשנה בין החכמים הגדולים ביותר. חכמי התלמוד מכונים אמוראים.

בדור השישי של האמוראים קם רב אשי (352-427) והחל בעריכת דברי האמוראים - מחשש פן ישתכחו - והתלמוד הבבלי נחתם על ידי רבינא ורב אשי סמוך לשנת 500. יהדות בבל יצרה גם את הסידור, שנכתב במאה התשיעית על ידי הרב עמרם גאון, ונפוץ בכל קהילות ישראל.

בתקופת הגאונים היתה בגדאד מרכז לחליפות איסלמית ענקית ואז היוותה ישיבתה מרכז עולמי לתורה. מכל התפוצות הריצו שאלות לגאונים בבל ותשובותיהם מהוות נכסי צאן ברזל של מורשת ההלכה.

המרכז היהודי בבבל בתקופת התלמוד

השקיעה - מאות 11-16

זמן קצר לאחר מות רב האי גאון (בשנת 1038), נסגרו ישיבות פומבדיתא וסורא ואת מקומן תפסה "ישיבת גאון יעקב". מעמדו של "ראש הגולה" בוטל ואת מקומו תפסו "הגאונים" שהנהיגו את הישיבה וייצגו את היהודים בפני השלטונות, אך גם מעמדם התערער במשך השנים. בין המאה ה-13 והמאה ה-17, עברה ארץ בבל כמה פעמים מיד ליד: המונגולים, הפרסים, העותמאנים, עד שחזרה לשלטון התורכים בשנת 1638-1917.

תקופת השלטון העותמאני

בתקופת שלטון זו נוצרו קשרים אמיצים בין יהודי בבל (עיראק) ובין היישוב היהודי בתחומי האימפריה העותמאנית. הקשרים עם היישוב היהודי בארץ-ישראל התחדשו ויש עדויות על ביקורים של שד"רים (שליחים דרבנן) מארץ ישראל לקהילות יהודי עיראק.

במחצית המאה ה-19 ותחילת המאה ה-20, חלו תמורות מרחיקות לכת בחייהם של יהודי עיראק, שכן, הם נטלו חלק פעיל בקשרי המסחר שבין עיראק להודו ולמזרח הרחוק. באותה עת נפתחה תעלת סואץ (1869). במרוצת השנים יצרה עיראק קשרי מסחר עם אנגליה והשפעה מערבית חדרה לעיראק באמצעות רשת בתי הספר של חברת "אליאנס" (כ"ח - כל ישראל חברים).

בשנת 1864 הוקם בית ספר "אליאנס" הראשון בבגדאד, ואף בית ספר "אליאנס" לבנות בשנת 1886.

תקופת המנדט הבריטי

מלחמת העולם הראשונה (1914) הביאה לזעזועים בעיראק. הממלכה העותמאנית הצטרפה אף היא למדינות מרכז אירופה ונלחמה בבריטניה ובבעלות בריתה. בשנת 1917 נפלה עיראק לידי הבריטים וסמוך לכניסתם שרפו החיילים התורכים חלק מבגדאד ובזזו בתי יהודים.

ב-1917 פורסמה הצהרת בלפור, וב-1921 התכנסה בקהיר ועידה בריטית ובה הוחלט על הקמת מדינה ערבית מלוכנית בשם "עיראק", בראשות האמיר פייצל מחיג'אז. הוא מינה יהודי כשר האוצר (יחזקאל ישון) ואף הקציב ליהודים ארבעה מושבים בפרלמנט ואחד בסנאט. בעקבות פרעות תרפ"ט (1929) בארץ ישראל, החלה הסתה נגד יהודים בעיראק. ב-1932 תם המנדט הבריטי ועיראק התקבלה לחבר הלאומים כמדינה עצמאית.

ר

ק

אל הישוב העברי במולדת!

בת ככל השוודות אשרי שישלם לך את נשולך
שנמלת לנו: אשרי שיאחז ונפץ את שלדך
אל הסלע.
החלים ק"י:

מתוך רצון להתנכר ולהעלים אמת מרה של שסיכת דם עברי, אסרה הצנזורה חבריתית
לפרסם את פרטי הפוגרום האכזרי שערכו כנופיות בני ערב על אחינו היהודים בבגדד.
הדם העברי משמש משה לנגלי התעמולה הבריטית רק אז כאשר הוא נשפך בידי
צבאות היסלר או משרתיו.

היום המר - יום חג השבועות 1941 בבגדד אין לו דוגמה בתולדות הדמים של ישראל.

הפוגרום התחיל ביום שהעוצר עבדל אללה חזר בחסות בריטניה לבגדד.

הכנוסיות של תאוכה -האצילה- בתן השתתפו שוטרים- מקידי מפשלה פצינים ואנשי
צבא - שדדו אלפי בתים ותנויות, רצחו מאות אנשים: זכנים ונערים- סף וגשים, רצחו ילדים
כחיס אבותיהם, בכתיים שפיי הגהר השליכו את הילדים לתוך תהום, התעללו בנושות החללים:
אנסו נשים וצעירות ותתעללו בתן באכזריות נוראה - עד כי נשים רבות השליכו את עצמן
מהגגות כדי להגצל מידי פראי האדם- לפעלה 1200 איש נפלו קרבן.

י ש ו ב ע ר י, הפוגרום בבגדד - הוא דקח נוסף לכל אלה המטיפים לברית אחוה עם המרצחים.

טבח בגדד - אזהרה נוספת לכל השאננים בציון המתעללים מגדול הסכנה שצפויה לנו
מכנוסיות ערב. המחכות רק להודמנות של חזרה על מאורעות הדמים של 1921-1928-1936:

הארגון הצבאי הלאומי בארץ ישראל נשבע כי ינקום את דםם של סדושי בגדד.

החרב העברית הנקסת תשלם לבת ערב- צמאת הדם כנפולה.

קלון אחיותינו שנשמאו -- בדם יוסר. ואל סנא ונוקם יהיה בעורנו.

הארגון הצבאי הלאומי
בארץ-ישראל.

כרוז של אצ"ל בארץ-ישראל בגנות פרעות 1941 בבגדאד

היהודים בצל הלאומנות הערבית

ב-1933 מת המלך פייצל ובנו גאזי עלה לשלטון. גבלס, שר התעמולה הגרמני ושליחיו הגיעו לעיראק, ואז הוחל בהפצת תעמולה נאצית בעיראק. הופעת ספרו של היטלר "מיין קמפף" העידו על שואה מתקרבת, ואכן היא הגיעה! בעיראק קם "הוועד הערבי להצלת פלסטיין". מצב היהודים הורע מאוד, זכויותיהם נשללו מהם ורבים נכלאו ועונו. בשידורי הרדיו נאמרו דברי נאצה והסתה נגד היהודים, חולק נשק חם לתלמידי בתי-הספר התיכוניים והגבוהים, וארגוני הנוער "משמר הברזל" ו"פלוגות הנוער" הוקמו בסיוע הנאצים בעיראק.

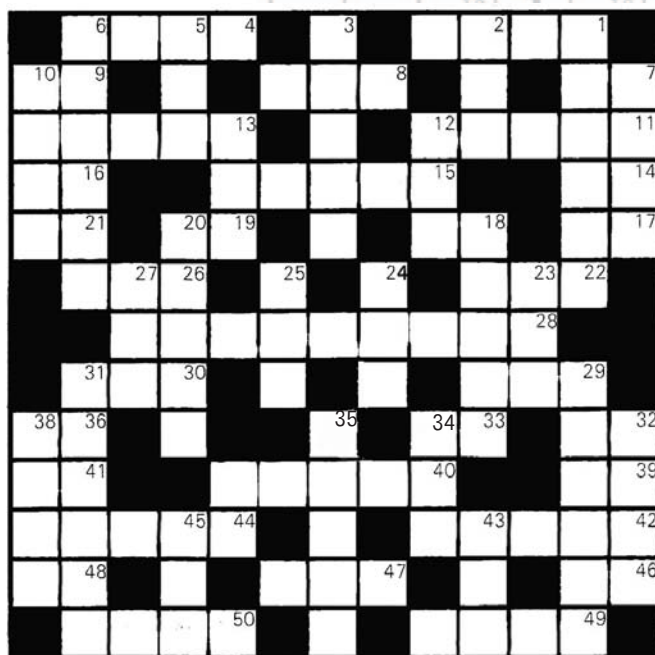
בשנת תש"א, במאי 1941 הכריזו ארבעה קולונלים פרו-נאציים, בראשותו של ראש הממשלה ראשיד עלי אל-כילאני, על מרד. וכשנכשל המרד, סברו היהודים שניצלו מרוע הגזירה. ביום ראשון של חג השבועות יצאו היהודים לרחובות, בציפייה לשובו של העוצר ופמלייתו (שברחו לרבת עמון), אך במפתיע נערך אז פוגרום קשה ביהודים - ה"פרהוד". הוא נמשך יומיים תמימים ובמהלכו נאנסו נשים, נטבחו גברים, נשים וטף, נבזזו בתי היהודים ובתי העסק שלהם. פרעות אלו שימשו נקודת מפנה שבעקבותיה הוקמו ארגוני הגנה יהודיים וקמה התעוררות ציונית לעלייה לארץ ישראל.

בגיליון הבא, על ניצני הפעילות הציונית, החלום ושיברו ומצב שארית הפליטה של היהודים בעיראק.

לוח המודעות מס' 134

תשבץ לחנוכה

מאוזן:

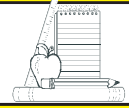
1) מי כמוך בא-לים ה'; 4) בה הסתתרו המכבים; 7) פחד, יראה; 8) יופי, פאר, הדר; 9) אמצע; 11) אחד הבנים (מהסוף להתחלה); 13) אחד הבנים (מהסוף להתחלה); 14) אוי ואבוי!; 15) בני יוון; 16) שפתי כהן (ר"ת); 17) תאריך בכסלו; 18) בוסתן; 19) כינוי רומז לגוף זכר; 21) רטוב; 22) ע _ _ , סוג קורבן; 26) שתק, נאלם, החריש; 28) פזמון לחנוכה (בעת ההדלקה); 29) משחקים בהם בחנוכה (יחיד); 30) מוט; 32) נמצא, קיים; 33) שמח; 36) בתוכה; 39) האות המוזיקלית (מהסוף להתחלה); 40) מול רבים; 41) האות המוזיקלית; 42) אחד הבנים (מהסוף להתחלה); 44) זמן הדלקת נרות לפי אחת הדעות (מהסוף להתחלה); 46) קיים, ישנו, נושם (מהסוף להתחלה); 47) לקח; 48) הכר! התודע!; 49) בשעת... של הכוכבים מדליקים נרות; 50) זקן מאוד.

מאונך:

1) כהן גדול בזמן החשמונאים; 2) הזילו דמעות; 3) אחד הבנים; 5) גבורה, כח; 6) אומרים אותו בכל יום מימות החנוכה; 7) הקניית התנהגות, פיתוח המידות; 10) נציג, נבחר; 12) משקה משכר; 13) סימן, חלק מהתשובה; 18) כל האותיות שכתובות על הסביבון בארץ ובחו"ל; 20) ...עושה מצווה; 23) הלל בבלבול אותיות; 24) אבוקה, נור; 25) בימים... בזמן הזה; 27) בושם; 29) שחקו בהם הילדים בזמן המכבים; 31) היום השביעי; 32) בן יוון; 34) בעזרתו מדליקים את הנרות; 35) כלי לניקוי הבית; 38) שם נביא בתרי עשר; 43) חוסר חיים; 45) שיר הרדמה.

על-פי "מוריה", תיכון תורני מדעי

ראה פתרונות בסוף הגיליון

א. הלוח העברי

1.1 א/א/א בתאריכים עבריים

אוכלוסיית היעד: נוער ומד"צים

מטרות:

1. החניכים יכירו בחשיבות השימוש בתאריכים עבריים.
2. החניכים יכירו את מניין החודשים העברי, תאריכים חשובים בו ואת תאריך לידתם העברי.

יש לבקש מראש מהחניכים להביא את תאריכי לידתם העבריים.

מהלך הפעילות:

1. פתיחה: החניכים יסתדרו בזמן קצוב לפי תאריכי לידתם הלועזי (אפשר לבצע על כיסאות ו/או בשתי קבוצות). יתבקשו להסתדר שוב, אך הפעם לפי תאריך לידתם העברי (אם החניכים לא באותה שכבת גיל, עליהם להסתדר גם לפי השנים). בשלב זה החניכים כנראה יחלו להסתבך, וכנראה יווכחו שהמדריכה תגלה שהסדר העברי זהה ללועזי.
2. המדריכה תפנה שאלה: אם זה אותו דבר, למה אנו משתמשים בתאריך הלועזי? חשוב בשלב זה עוד לא לענות, אלא רק לתהות יחד איתם.
3. מירוך התאמות חג לחודש: הקבוצה מתחלקת לשתי קבוצות. על הקיר תלויים 2 בריסטולים (אחד לכל קבוצה). כל בריסטול מחולק ל-12 חודשים, על אחד כתובים החודשים הלועזיים ועל השני החודשים העבריים. כל קבוצה עומדת בטור, כל ראשון בטור מקבל כרטיסיה עם שם חג ועליו להתאימו לחודש. חשוב לתקן בסוף המשחק טעויות על הלוח העברי.

4. המדריכה תדון עם החניכים: פסח תמיד יצא באפריל? מה התאריך הלועזי המדויק של פסח? כמובן שאין. פסח היה רק דוגמה המבהירה שכל מעגל חיינו היהודי סובב סביב לוח השנה העברי. אבסורד לזכור שפסח נחוג באפריל. לכן כיהודים, עלינו להכיר ולהשתמש בלוח השנה העברי.

5. החניכים יתחלקו לפי חודשי לידתם העבריים. כל קבוצה תקבל שמינית בריסטול עם שם החודש וחלוקתו לימים (= דף מלוח השנה) ויצורפו אירועי החודש על דף נפרד. על כל קבוצה להוסיף את תאריכי האירועים וימי הולדתם. כך יוצר לוח שנה עברי שמומלץ לתלותו ולהשתמש בו!

כתבו החיילות אפרת, רוית ונגה "הלוח העברי", האגף לתרבות תורנית, אלומה - למעורבות חברתית לזהות יהודית, מרכז להכשרת מורות חיילות

ב. חנוכה

1. חנוכה בריבוע

מטרת הפעולה: להכיר את סיפור החג, מושגיו, מנהגיו, הדמויות הקשורות ודיניו.

אמצעים:

- לוח חנוכה בריבוע
- מטבעות - 9 מטבעות זהב ו-9 מטבעות כסף
- טיפ
- קלטת שירי חנוכה. בצד אחד מקבץ שירים לרקע ובצד השני קטעי שירה למשימות
- מטבעות שוקלד.

מהלך הפעולה:

- מחלקים את הקבוצה לשתיים ומכנים אותן ב"קבוצת מטבעות הזהב" ו"קבוצת מטבעות הכסף".
- בכל משבצת על הלוח, רשום נושא אחר שקשור לחנוכה:

☞ המספרים שבאור

☞ דמויות

☞ מנהגים ודיני חנוכה

☞ שעשועי לשון - האור שבתוך המילים, החוט המשולש

☞ ביטויים מאויירים

☞ שירים

סה"כ 9 משבצות ללוח.

כל קבוצה בתורה בוחרת משבצת. על הקבוצה לענות על שאלה או לבצע משימה שהצלחה בה תזכה את הקבוצה במטבע שיודבק על אותה משבצת. הקבוצה המנצחת - זו שיוצרת רצף מטבעות, כמו במשחק O/X.

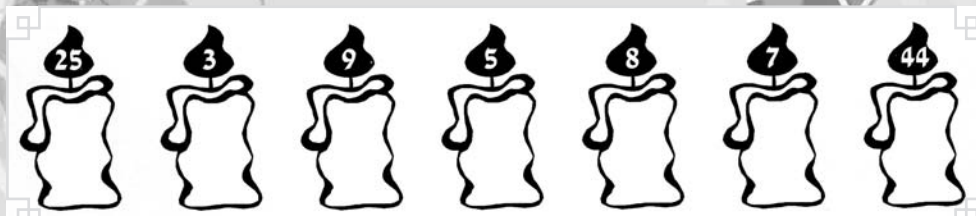
אפשר לשחק, ורצוי מספר פעמים - כדי שישאלו יותר שאלות ויינתנו יותר תשובות וכך הידע שהחניכים יקבלו - יגדל.

בסוף הפעולה מחלקים דמי חנוכה - מטבעות שוקלד.

על פי "מעלה אורה", עמותה להעמקת החינוך היהודי במעלה אדומים

המספרים שבאור

בראש הנרות מופיע מספר. עליכם להגיד מה הקשר בין המספר לחג החנוכה.

תשובות

- 44 - מספר הנרות שמדליקים במשך חג החנוכה.
- 7 - חנה ושבעת בניה.
- 8 - שמונת ימי חנוכה.
- 5 - מספר בני מתתיהו כהן גדול.
- 9 - מספר נרות שמדליקים בלילה האחרון של חנוכה.
- 3 - מספר הברכות שמברכים בלילה הראשון.
- 25 - התאריך של חנוכה - כה בכסלו.

על פי מדרשת בית שמש להעמקת ערכי היהדות

דמויות

על"י נאמר "אם הבנים שמחה"
ומהסיפור שלי כל אם ואם בוכה.
היוונים הרגו את שבעת בני
ללא רחמים כשהיו בין זרועותי.
ואני משרבון מתתי, לאחר מות הבנים
על קידוש שם שמים ברבים.

מי אני? (חנה)

אני הוא זה שאת הכל התחיל.
כשכבשתי את ירושלים, ואת דת היוונים רציתי להנחיל.
טמאתי את המקדש, גזרתי גזירות
והרגתי את כל מי שאת פי החליט להמרות.
את המורדים היהודים רדפתי באכזריות,
אך הם הצליחו אותי להביס בנחישות.

מי אני? (אנטיוכוס)

כהן זקן אני, מבית חשמונאי,
צדיקים ואמיצים היו חמשת בניי.
הרגתי את המתיון שהשתחוה לאלילים
ובעקבות כך הפכתי למנהיג המורדים.
"מי לה' אליו" בעצמה קראתי,
והמוני יהודים אחריי למאבק סחפתי.

מי אני? (מתתיהו)

אני בנו בכורו של מתתיהו החשמונאי
ועל שם הכרזתו נקראתי - מכבי -
הנהגתי את המורדים אחרי מות אבי
וניצחוני לכל היהודים, כבוד גדול הביא.

מי אני? (יהודה המכבי)

בתו של מתתיהו אני ואחות יהודה,
ומלבד זו, אני גם בחורה מאוד יפה.
אל אוהל השר היווני באתי,
האכלתי אותו במטעמי גבינה וביין השקתי
וכשנרדם, על ידי חרבו שלו אותו הרגתי.

מי אני? (יהודית)

בנו של מתתיהו אני, ולוחם גיבור.
ביוונים נלחמתי, רציתי אותם לשבור.
את מפקד צבא היוונים להרוג רציתי,
לכן את הפיל עליו ישב בחרבי דקרתי.
מפקד הצבא נפל מהפיל ומת
ואני מתחת לפיל נמחצתי באותה העת.

מי אני? (אלעזר)

מנהגים ודיני חנוכה

1. מאיזה צד מתחילים להדליק נרות חנוכה? (ימין)
2. מה קוראים בתורה ביום ראשון? - אפשר לתת 3 אפשרויות: (בראשית, קריאת נשיאים, לא קראים)
3. מה סדר ההדלקה ביום שישי של חנוכה? (קריאת נרות חנוכה, אומר בך נרות שבת)
4. מה סדר ההדלקה במוצאי שבת? (קריאת הברכה, אומר בך נרות חנוכה)
5. איזו ברכה מיוחדת מוסיפים בחנוכה בתפילה ובברכת המזון? (על הנסים)
6. מה מברכים כשמדליקים חנוכה? (ברוך... להדליק נר חנוכה, שעשה נסים, שהמיינו - ביום הראשון)

7. היכן מניחים את החנוכיה? (על אבן החלון לפרסס את הפס, אל כפתח הבית מול האמצע)
8. באיזה צד של פתח הבית מניחים את החנוכיה ומדוע? (בצד שמאל האמצע, שניה אוקפים באמצע)
9. האם חשוב באיזה פתיל משתמשים? (לא חשוב - כלם כשרים)
10. מהם ראשי התיבות המדרשיים של חנוכה? (ח נרות והלכה כבית הלל)
11. איזה אותיות מופיעות על הסביבון בחו"ל? (נס גדול היה שם)
12. האם גם נשים חייבות בהדלקת נרות חנוכה? (כן - כן חלק מהן)
13. מתי מדליקים נרות? (מזריח הכאבים)
14. האם חנוכה שנרתה אינם עומדים בגובה אחיד - כשרה? (לא)
15. מדוע אוכלים מאכלים מטוגנים? (לזכר נס פך השמן)
16. מדוע נקבע חג החנוכה? (לפרסס את נצחון האבאים ונס פך השמן)
17. כמה זמן לפחות, על הנרות לדלוק? (חצי שעה מצאת הכאבים)

שעשועי לשון

האור שבתוך המילים

- א. שירת גמלים (א/ורה)
- ב. המאכל האהוב על הסינים (א/ר)
- ג. ביתו של הסוס (א/ורה)
- ד. עץ בעל עלים מחטיים (א/ר)
- ה. הנהר ממנו משו את משה הקטן (י/א/ר)
- ו. תבלין המוסיף טעם מיוחד לפיצה (א/א/ר)
- ז. אדם שבא לביתנו (א/ורה)
- ח. אדם העושה בדים/אריגים מחוטים (א/ר)
- ט. כלי נגינה קטן בעל קלידים שחורים ולבנים (א/א/ר)

על פי מדרשת בית שמש להעמקת ערכי היהדות

החוט המשולש

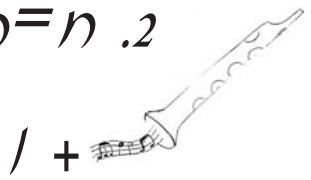
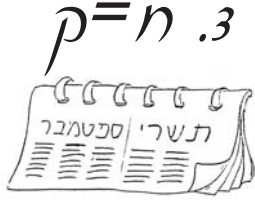
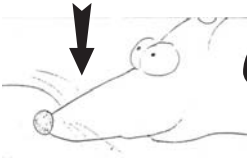
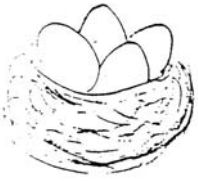
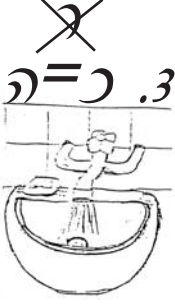
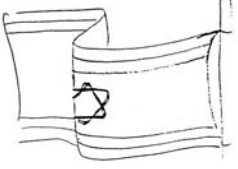
מצא מילה משותפת לשלוש המילים הבאות ותקבל צירופי לשון מוכרים שלפחות אחד מהם קשור לענייני דיומא.

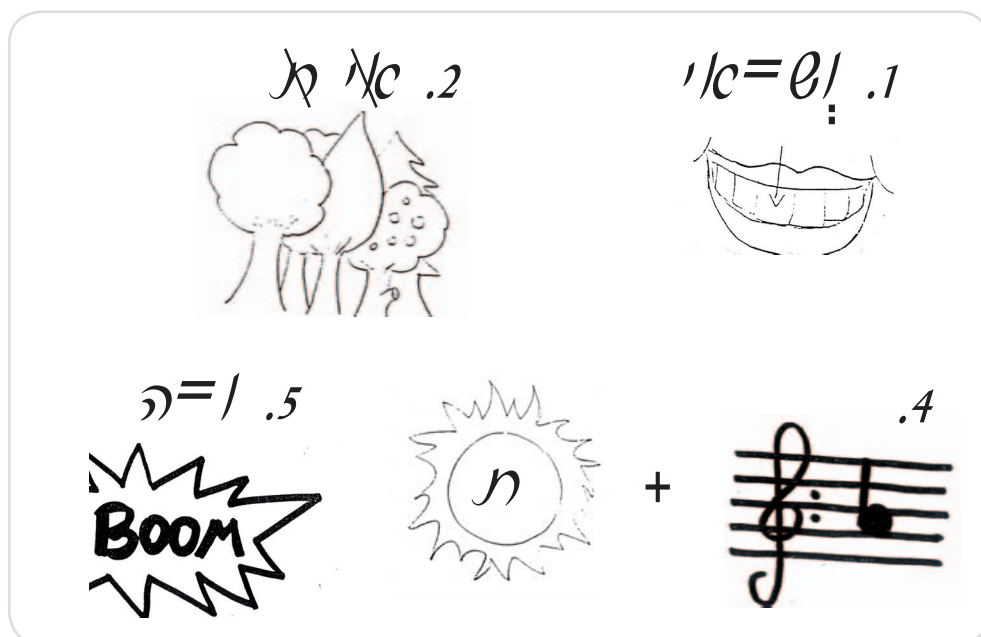
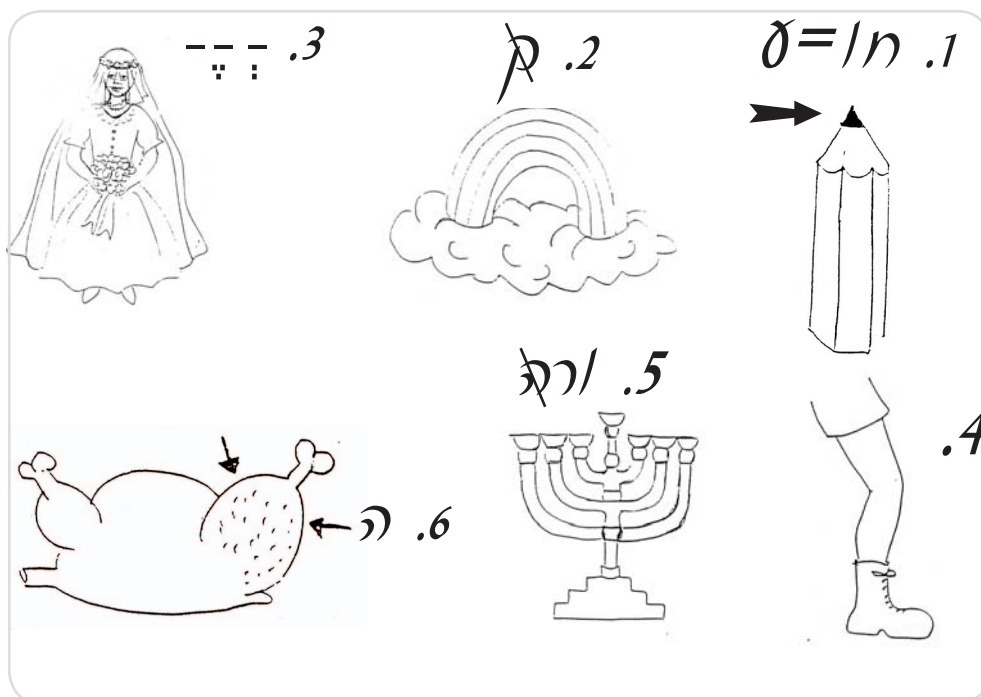
- א. הלל - ספר - מדרש (בית)
- ב. חשמונאי - מקדש - שמאי (בית)
- ג. טירה - מכבי - שומרון (יהודה)
- ד. קפה - פרסום - גלוי (נס)

- ה. בית - מזבח - נס (חנכה)
ו. נשמה - חנוכה - תמיד (ק)
ז. זית - פך - דגים (מ)
ח. יהודה - כפר - תל-אביב (מכ)
ט. כהן - שבת - נס (ג)
י. בית - משלו - מחצבתו (ר)

על פי "שאל בנך ויגדך, ושאלת בחגיך", מאת אריה פלחיימר, פסגות

ביטויים מאוירים

1. ה 	2. ח = ה
3. ח = ק 	4. ז = ה
1. θ 	2. ק = ה
4. ה = ג 	3. כ = ה
	5. ה - (מילה נרדפת)

תשובות לביטויים מאוירים

(1) הנרות הללו קודש הם; (2) ...שאף הן היו באותו הנס; (3) ...עד שתכלה רגל מן השוק; (4) ואין לנו רשות להשתמש בהם.
על פי "נחלי אשכול", מרכז להעמקת החינוך היהודי

שירים

1. נר לי דקיק.
2. ימי החנוכה.
3. אימי אפתה.
4. מעוז צור.
5. נרותי הזעירים.
6. חנוכייה לי יש.
7. סביבון סוב סוב.
8. חנוכה - חג יפה כל-כך.
9. באנו חושך לגרש.
10. מי ימלל.
11. כד קטן.
12. הבה נרימה נס ואבוקה.
13. חג החנוכה הנה הוא מתקרב.
14. סובב הסביבון.
15. הנרות הללו.
16. על הנסים.

שאלות

1. לזהות את השיר בקלטת.
 2. לגלות את שמות השירים המבולבלים.
 3. מקריאים שיר עם טעויות ועל החניכים למצוא את הטעויות.
- ואבן כחוש לרגש - באנו חושך לגרש
 וזעם וצר שיועתי - מעוז צור ישועתי
- בחנוכה מדליקים חמישה נרות
 כדי לזכור את המאורעות
 בהם נלחם ציון המכבי
 נגד העם התורכי
 כד החלב הספיק לשלושה ימים
 ולכן אנחנו חוגגים.

2. יואנן של פליט

אחד מהסוכנים של יהודה המכבי הצליח להבריה יומן של אדם שישב בירושלים בעת כניסתם של היוונים לבית המקדש. חלקים מהיומן נחרכו באש מחמת המלחמה. נא לנסות לשחזר את החלקים החסרים שביומן.

ברגיו זה מאש נכנסים היוונים לבית המקדש ומטמאים אותו. למקום הכי קדוש בארץ, הם הכניסו
השמיים שלוקח שמונה ימים להכין אותם. הם _____ עם השמן הטהור, שיש עליוהם את החותמת של
הכהן הגדול. הם נעלמו ושבתו. ועכשיו אין לו _____ המערה שלככה לצלוק כל הזמן. מאז שהיוונים האלה
הגיעו לארץ הם עושים לו רק רעות. הם מכריחים אותנו לאכול _____, והם לא מרשים לנו לשמור שבת.
אמא שלי לרבה להתחבא בשל _____ ואם יתפסו אותה, יחרגו אותה. היוונים _____ לאמוז תורה,
אבל, אנחנו יותר חכמים מהם, אדם יודעים מה אנחנו עושים. אנחנו נכנסים לאגרות _____ וכשהיוונים
מתקרבים, אנחנו מחביאים את הספרים מתחת _____ ומוליאים סביבונם, כאילו אנחנו משיחקים בהם
כל הזמן.

יש הרבה ספרים עלונים, למשל, שכנה שלי, _____ היו לה שבעה בנים. אנשיכוס, המלך של
הזמן אותם אליו, ולויה על הבן הבכור להשתחוות לפסל. הוא לא _____ אנשיכוס לווה עליו
שוב, אך הוא לא הסכים. ואז הוא הרג אותו.
אנשיכוס קרא לבן השני, ולווה עליו להשתחוות לפסל. וגם הוא _____ אז אנשיכוס _____ וכך הוא
עשה לכל הבנים. עד שהוא הגיע לבן השביעי, הקטן ביותר, ואמר לו _____ חילז, כמובן לא הסכים.
והוא הוליד שבעת מאלביו, זרק אותה לפני הפסל, ואמר חילז להרים לו את _____
חילז הקטן היה חכם, והבין זאת, ולכן _____ ואז אנשיכוס הרג גם אותו. חנה היתה כל כך עלובה,
יום אחד היא אובדה שבעה בנים, אז היא _____

נולד לו בן צד, ואנחנו לרבים לעשות _____ אבל לך לעשות את זה במקלט או במערה.
כי גם את זה היוונים אוסרים עליו לעשות. יש לו מלך אחד גדול, שבער _____ לוי יחשלים, יש כהן
גדול בשם מתיתיהו ויש לו חמישה בנים, _____ הם גיבורים גדולים. הם מנהלים את המרד
ביוונים וצדאנים _____ לא תשכח מעם ישראל ושהיוונים לא
יש כמה אנשים חלשים בעים, שמסכימים להיות כמו היוונים, ולעשות _____ לא איכפת להם
להשתחוות לפסל ולאכול חזיר, קראים להם _____
עכשיו אני חייב לחפץ להצטרף לחשמונאים במרד.

3.3.3 מספרות

יש להכין פתקים שעליהם רשומים שמות עצם הקשורים לחנוכה כגון: שמן, יהודית, נרות, סביבון, דמי חנוכה, מאכלי חלב, נס, גבורה, מרד, חנוכיה, שירה, בית כנסת וכו' ולהכניסם לתוך קופסה. אפשר לבקש מכל חניך בתורו לשלוף שלושה פתקים מהקופסה ובאמצעותם לספר סיפור משפחה או סיפור מקורי קצר הקשור לחנוכה. הניקוד על פי מספר הפתקים המנוצלים על ידי החניך.

4.4.4 אשליס האשיות

על הקיר תלויה חנוכיה ענקית מפולילגל עם שמונה קנים. בכל הקנים יש מטלות בנושאים שונים. על כל קבוצה בתורה לבחור בקנה ולבצע את המשאלה. כאשר מבצעים אותה בצורה טובה הנורה נדלקת.

רעיונות למשימות:

1. ליצור שורה של חניכים מהגבוה לנמוך, להסתובב סביב החניך הגבוה עד שנוצר גוש אנשים הנראה כ"סביבון יצוק" ומסובבים אותו לפחות פעמיים.
2. ניתן לחבר שיר קצר מאחד מהנושאים הקשורים לחנוכה.
3. להכין תשדיר שירות או פלקט עבור יהודה המכבי הרץ לרשות הממשלה.
4. לספר תיאור דמיוני על העיר מודיעין בעת המרד.
5. נאום של 5 דקות כדי לעודד חברים להצטרף למרד נגד היוונים.
6. המחזה קצרה על דילמה של אחת מדמויות סיפורי חנוכה.
7. הכנת דו-שיח בין פך השמן לכהן שמגלה אותו.
8. איתור אתרי מלחמות החשמונאים על מפת ישראל.
9. ראיון עם אנטיכוס הרשע.

ג. עשרה בטבת - יום הקדיש הכללי

זהות יהודית - בערבות ליטא / ברטה נעים

התרגשות מיוחדת אחזה בבית לקראת נסיעתה של אשרת לשם, אל אותם עקבות עבר, שמשהו עצוב גנוז בהם. יציאה אל המקום שאולי שם ניספתה ונעלמה לעד כל משפחת אמה על כל בניה, הייתה לה משמעות. ההתארגנות לקראת המסע הקשה נעשתה בשקט: דרכון ראשון של נערה בוגרת, דרכון חדש, עם תמונה צבעונית של אשרת מחייכת, הגיע הביתה בדואר רשום. התרמיל הכחול והגדול הוכן ונארז: כפפות, כובע סרוג, מעיל, כן, הכל נמצא, מוכן וממתיין.

הגיע היום והכל ליוו את אשרת אל שדה התעופה וכבר צריך להיפרד בנשיקות, חיבוקים ודמעות של "נסיעה טובה, תשמרי על עצמך וטיסה נעימה ותכתבי ותצלצלי!!" רגע לפני שאשרת עלתה על המדרגות הנעות שיקחו אותה אל אולם היוצאים לחוץ-לארץ, הוציאה אמא מכיסה ספרון דהוי, פינותיו מקומטים מרוב שימוש. קטן מאוד היה. ביד נרגשת ורועדת שמה אותו בידה של בתה. "קחי, קחי את זה אתך, אשרתי. שמרי אותו היטב. זה היה הקמע שלי בכל היסורים שעברתי... ממעלה המדרגות קראה המדריכה לאשרת להזדרז - חייבים להתייצב כבר לטיסה.

נסע איפוא הספרון הזעיר ביחד עם אשרת. ספר תהלים קטן היה זה. נסע אל ארץ פולין וגם אל ארץ ליטא. שם, בעיר שנקראת וילנה, בבית דפוס יהודי שעמד בקצה שכונת היהודים, שם ראה אור לפני שנים רבות. ביום הולדתה של אמה של אשרת עבר אביה ליד אותו בית דפוס, ובחלון הראווה ראה את ספר התהלים הזעיר. קנה אותו ומאז היה זה הספר של אשרת. בתחילה, הונח מתחת לכרית שלה. אחר כך היה תמיד עמה.

גם ביום שבו לפתע באו חיילים גרמנים לבושים שחור, כי אנשי גסטפו היו, ולקחו את ההורים לחקירה ולא חזרו עוד לעולם. אחר כך הובילו אותה ביחד עם כל השכנים היהודים אל הגטו. הילדים הופרדו מההורים. האמהות נשלחו לעבודה בבית החרושת והאבות לעבודת פרך לחפור שוחות באדמה הקפואה. הילדים המבוגרים שימשו כמשרתים של החיילים הגרמניים. כל האחרים הועמדו בשורות למקלחות. חייבים להיות נקיים, אמרו החיילים, מהר למקלחות! והיו אלה לא מקלחות כי אם תאי גזים ומשרפות... וספר התהלים הקטן שאמה של אשרת החביאה בתוך נעלה, צעד עמה אל כל אשר הלכה. אל השורות שהובילו אל הגיטו, אל המסדרים בשלג ובכפור, אל התור למרק דלוח ואל הצריף המצחין שיום אחד מלא עד אפס מקום עד שלא היה מקום על פינת דרגש זעירה ולמחרת - ריק כי כולם נשלחו למשרפות...

מזלה היה שהייתה ילדה נאה, תמירה וחזקה. הוטל עליה לדאוג לנקיונו של הצריף וכך ניצלה. ועתה בתה, בתה שלה נוסעת אל העבר הנורא, למצוא את השורשים, למצוא את ילדות האם שאבדה לעד בערבות הכפור.

לא סיפרה אשרת במכתביה אל הבית ולא בשיחות הטלפון את אשר חוותה. את התרגשותה האין

סופית, את הצער העמוק והכאב הצפינה עמוק בלבה. ידעה כי תכאיב, תכאיב מאוד לאמה אם תגלה. עד לאותו יום שהקבוצה הגיעה לוילנה. הם סיירו בעיר, ביקרו באתרים היסטוריים והגיעו אל הרובע היהודי העתיק. כאן, בגלל הרחובות הצרים, התפלגו לקבוצות קטנות של ארבע-חמש בנות יחד. יסיירו ואחר כך יפגשו בכיכר. מספיק שעה לשוטט ולהתרשם.

וככה הגיעה אשרת עם חברותיה אל רחוב ישן וצר. בתי אבן ישנים, גגות רעפים מעוקמים, ארובות עתיקות משחירות. חצרות, כמעט שאין בהם חנויות להוציא מכולת עניה פה ושם. ופתאום, חנות עם חלון ראוה סתום מאבק כמעט כולו. אבל הנה, שלט בעברית: "בית הוצאה לאור". סקרניות התקרבו לראות מה זאת. אכן, זהו בית דפוס. קצת פרימיטיבי: מכונת דפוס שחורה, עתיקה, חורקת. איש גבוה, קשיש עם זקן לבן, עומד ליד אותה מכונה. מסובב ידית של גלגל חורק ונאנק. ניירות-נפליטים, דף על גבי דף וכתוב עליהם... עברית! נכנסו לחנות והביטו בפליאה: אכן פלא: בית דפוס. ומדפיס עברית. מי קורא פה עברית? והאיש, מחייך בעיניו התכולות, מושיט לאשרת דף מודפס מריח ריח דפוס טרי ואמר באידיש: "אה, בטח שלא יודעת לקרוא! אתם אמריקאים?"

אך התיירות הצעירות מישראל קוראות גם קוראות עברית ואפילו דוברות את השפה. וחיש מהר מתפתחת שיחה בעברית קולחת, והוא בעברית תנ"כית סיפר" אכן, כל המשפחה אבדה לו בשואה. אבל הוא חזר. יחידי לבד חזר. הם כולם, צאן קדושים ניספו. גם בעל בית הדפוס נספה בשואה. אפילו מקום קבורתו לא ידע איש... וגם לא מה אירע למשפחתו. כולם כאחד מתו. הוא נעצר עבר סבל ועינויים, ואחר כך ברח ליערות, וכשחזר - הכל ריק. יהודי אחד לא נשאר!!

והוא, היתום היחידי שנותר מכל יהדות העיר הגדולה, נוקם נקמתם בכל יום: פתח את בית הדפוס ומדפיס בעברית. ספרי קודש. יעזור השם, ימצא, כן, ימצא מי שיקרא וילמד ויעיין בהם... יהיה רצון והנה, מה זאת - ילדות מארץ ישראל? מה עושות ברחוב הזה שפעם היו כאן כל כך הרבה ילדים יהודים... למדו תורה, בית מדרש, ישיבות, בתי כנסת, קראו תהילים...

הוציאה אשרת את ספר התהילים הקטן של אמה והראתה לבעל המלאכה. "תראה, סבא, זה ספר של אמא שלי. אולי במקרה אתה הוא שהדפסת אותו גם כן? לפני הרבה זמן..."

כברק משך הזקן את הספר הזעיר מידה. אימץ אותו אל לבו וכולו נרעד בהתרגשות. חששה ונבהלה כהוגן הנערה: נלקח ממנה ספרה. מה תאמר לאמה? שזקן חצי משוגע חטף אותו ממנה! בגלל שפטטה דברי שטות להראות לו ספר יקר שכזה!!! אלף מחשבות הבריקו בראשה - אולי שתזעיק את המדריכה? ואיפה תמצא אותה עכשיו. ואיך תוכיח שהספר בכלל שלה - הרי לא הראתה אותו מעולם לאף אחד...

והזקן נשען בגבו אל מכונת הדפוס הישנה וידיו רועדות. פניו הלבנים כעומד להתעלף ובקושי מלמל: "של מי, של מי אמרת, ילדה, של מי ספר התהילים? אל תשקרי לי. הוי, אלי, לאה'לה, לאה'לה שלי!" נישק את הספר וליטף אותו כמלטף ילד. ואשר בקול חנוק מדאגה חוזרת ואומרת: "אמרתי לך, אדוני, זה הספר של אמא שלי. זה הקמע שלה. גם רשום בדף הראשון שם השם שלה אם אתה לא מאמין לי. תחזיר לי אותו! בבקשה!!" רק נתנה לי אותו לנסיעה. תן לי אותו חזרה, אדוני!!" והאיש לפתע פתח זרועות לקראתה: "כן, השבח לאל, היא חיה! לאה'לה חיה!! היא בישראל חיה!! את הבת שלה, איך לא ראיתי מיד - את דומה לה כמו שתי טיפות מים! נכדה, הנכדה שלי!!"

ההורים התפלאו: הרבה זמן שאשרת לא צלצלה הביתה. ומכתבים אין. רק הגיעה גלויה סתומה כמברק: "מגיעים ביום חמישי בשש בערב. לאמא תהיה הפתעה. חכו לי בשדה התעופה. להתראות במהרה!" כי כיצד אפשר לספר בטלפון או לכתוב דבר כזה שמצאה, שמצאה את השורשים. ומי יתאר את השמחה שהביא אותו ספר תהילים קטנטן שהוחבא בנעל של ילדה קטנה. אוד שניצל מהתופת שבערבות ליטא.

על פי "הצופה לילדים"

אירועים לציון שנת היובל ליד ושם

בשנת היובל יקיים יד ושם פעילויות, פרויקטים ואירועים המבטאים את המסר "זוכרים את העבר, מנציחים את העתיד".

שלושה אירועים עיקריים פתחו את שנת היובל: ערב פתיחה ממלכתי במעמד נשיא המדינה משה קצב וראש הממשלה אריאל שרון, חתימה על מגילת הזיכרון במשכן נשיא המדינה משה קצב וקבלת פנים לתורמים ולתומכים של יד ושם וכרזה על הקמת "קרן הנצח לעתיד יד ושם" במעמד שר האוצר בנימין נתניהו.

בחודש ספטמבר נחנכו כמה מבנים באתר יד ושם: מרכז הספר, מצפור הפרטיזנים, קיר הנדיבים והמבנה המחודש של בניין ההנהלה והמחקר. עוד תיחנך הקתדרה למחקר על שם ניימן במכון הבין-לאומי לחקר השואה והונפקו בולי שנת החמישים ליד ושם.

בחודש אוקטובר נערך טקס פתיחת בניין המבואה החדש של יד ושם. באביב 2004 יושלם הפרויקט האדיר של העלאת מאגר שמות הנספים לאתר האינטרנט של יד ושם. הפרויקט יציע לאנשים מכל רחבי העולם גישה למסד הנתונים, ובאמצעותו הם יוכלו גם להוסיף מביטים דפי עד חדשים.

בקיץ 2004 ייערך ערב הוקרה לניצולי השואה ולבני משפחותיהם מהארץ ומהעולם במעמד ראשי המדינה. בית הספר המרכזי להוראת השואה יערוך באוגוסט כינוס חינוך בין-לאומי בכותרת "הוראת השואה לדור העתיד". הכינוס ייערך בסיוע תכנית אספר הבין-לאומית להוראת השואה ואורנים - יזמות חינוכיות.

בסתיו 2004 ייחנך המכלול המוזאוני החדש, ובנובמבר יערוך המכון הבין-לאומי לחקר השואה כינוס מדעי בין-לאומי בכותרת "חקר השואה והזיכרון הלאומי: חוקרים יהודים ולא יהודים".

בולים לציון שנת ה-50

לרגל חמישים שנה ליד ושם הנפיק השירות הבולאי בישראל שני בולים מיוחדים. ב"בול הדובי" שעיצב יגאל גבאי תמונת דובי ועליו טלאי צהוב, וברקע דף עד המשמש להנצחת שמם וזכרם של קרבנות השואה. את הרעיון לשימוש בדובי בעיצוב הבול שאב המעצב מהתערוכה "אין משחקים ילדותיים" המוצגת במוזיאון האמנות ביד ושם, ובה מוצג דובי שהיה שייך לילדה בתקופת השואה ועמו ברחו עם הוריה מטרנסילווניה לסיביר.

ב"בול השמות" שעיצב מאיר אשל משולבים הנושאים שואה ותקומה. בבול רשימת שמות של עובדי כפייה יהודים בבית חרושת הסאג בעיר סקרז'יסקו-קמיינה בפולין (מארכיון יד ושם) - רובם נורו, ומי שהצליחו לשרוד צורפו לטרנספורט שנשלח להשמדה בטרבלינקה. פסי הרכבת ששימשו להסעת היהודים למחנות ההשמדה גם הם בבול, והם נהפכים בו לפסים התכולים של דגל מדינת ישראל. הטלאי הצהוב שנדרשו היהודים לענוד בתקופת השואה על פי צו הנאצים נהפך למגן דוד הכחול של מדינת ישראל.

על פי "זוכרים את העבר מבטיחים את העתיד", גיליון מיוחד לשנת היובל ליד ושם

ד. פרשת השבוע

1. מעשיות ולקחים

פרשת תולדות

אילו העמיקו יצחק ורבקה לחדור לנפש עשו, אילו הקדימו לשאול את עצמם, היאך יכולים גם האומץ, הכוח והגמישות הדרומים בנפש עשו – היאך יכולים כל אלה להטות שכס לעבודת ה', כי אז "הגיבור" שלעתיד לא היה הופך ל"גיבור ציד", אלא ל"גיבור לפני ה'". באמת. יעקב ועשו, על כל נטיותיהם השונות, היו נשאים אחים תאומים ברוחם ובדרך חייהם; עוד מראשית היתה חרבו של עשו כורתת ברית עם רוחו של יעקב; ומי ידע איזה שינוי היה צפוי לקורות הימים על ידי כך. אך לא כן היה: "ויגדלו הנערים", רק משגדלו הנערים והיו לגברים, הופתעו הכל לראות, כי אלה אשר מרחם אחד יצאו, ויחד נתגדלו, נתחנכו ולמדו, היו כה שונים בטבעם ומנוגדים במעשיהם.

על פי הרב שמשון רפאל הירש בפירושו לספר בראשית

- בעקבות הרב הירש, איך לדעתך יכלו יצחק ורבקה לחנך את עשיו?

פרשת ויצא

רבי יהודה הנשיא לא היה סובל ריח של שום, וביקש מתלמידיו שלא יאכלו שום, לפני שהם באים אליו ללמוד. פעם באמצע השיעור הריח (ר' יהודה הנשיא) ריח שום ואמר: מי שאכל שום ייצא! קם ר' חייא ויצא, ראו האחרים שר' חייא (שנהיה מבחירי התלמידים) יצא, הלכו אף הם אחריו. למחרת פגש ר' שמעון, בנו של ר' יהודה הנשיא, את ר' חייא ושאל אותו: מדוע אכלת שום וגרמת צער לאבא? ענה: לא אכלתי שום, יצאתי רק כדי שיצאו כולם עימי ותימנע בושה מאותו תלמיד שאכל שום.

על פי "מסכת סנהדרין יא (בעיבוד לשוני)

- מה היו תכונות אופיה של רחל המאפיינות את התנהגותה המרומזת בקטע?

פרשת וישלח

"שנו רבותינו: לעולם יהא אדם רך כקנה (סוף) ואל יהא קשה כארז" (תענית, כ ע"ב). קנה הסוף והארז רבו ביניהם מי מהם חזק יותר ועומד איתן יותר. הארז לעג לקנה הסוף על שהוא מתכופף בפני כל משב רוח. קנה הסוף שמע ושתק. והנה באה סערה עזה. קנה הסוף התנודד, התכופף עד לארץ – ונשאר עומד על שרשו. עץ הזית זקף את ענפיו בגאווה, כנגד הרוח ונשבר"

על-פי מסכת תענית כ וסיפור ממשלי איזופוס

בראשית רבה עה, יא:

באותה שעה שקרא יעקב לעשו "אדוני" אמר לו הקב"ה: אתה השפלת עצמך וקראת לעשו "אדוני" שמונה פעמים – חייד, אני מעמיד מבניו (של עשו) שמונה מלכים קודם לבניך, שנאמר (בראשית לו, לט) "ואלה המלכים אשר מלך בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל".

על פי "בראשית רבה, עה, יא

- כיצד ניתן להסביר את הסתירה בין הקטעים?

פרשת וישב

לפני כמה שנים בארה"ב, אדם נתקל בדרך בהלך, שבאיומי אקדחו הכריח אותו לשעה קלה "להאזין" לתלאות חייו. לאחר ששפך את מר לבו לפניו, הוא התנצל בפני "הקרבן" על שאיים עליו ואילץ אותו להאזין ואמר "זה שבועות שניסיתי לפתוח את לבי לפני בני אדם אבל אף אחד לא שעה לתחינותי". תודה רבה על שהקשבת לי.

על פי ו"ואהבת לרעך כמוך", הרב פליסקין

- מהי תכונת אופי שבה התברך יוסף הצדיק?

פרשת מקץ

פעם ביקר אדם אצל רבו בטענה שאין לו מספיק כסף כדי להתפרנס "בכבוד". הרב ענה לו ש"יבטח בד' " ותזכה לאלף דולר. האדם יצא מבית הרב שמח וטוב לב. לאחר חודש הוא שב לביתו של הרב וטען שמאז ששוחח עם הרב לא נתעשר.

שאל אותו רבו האם בטחת בקב"ה שיתן לך אלף דולר? האיש ענה בוודאי.

הרב הציע לו את 500 הדולר שבכיסו ואמר לו: תסתפק בסכום זה במקום אלף דולר.

האיש הסכים מיד ללא היסוס. אמר הרב לאדם שזה עתה נוכחתי לראות שאין בלבך בטחון בקב"ה, שאם כן בטחת בד', לא היית מוותר על הרווח של אלף דולר שהבטחתי לך.

על פי "ואהבת לרעך כמוך"

- במה קשור הקטע לפרשה?

פרשת ויגש

האם האדם היה "כועס" על האבן שהושלכה עליו?
זו השקפת התורה בעולם.

על פי "דעת תורה", הרב ירוחם לבנוביץ

- כיצד קשור הקטע להשקפת עולמו של יוסף בעת שגילה את זהותו לאחיו?

פרשת ויחי

יעקב יודע יפה כי יוסף יקבור את אביו בכל הפאר האפשרי. אך הוא אומר: מרוב חסד אל תשכח את האמת. נוח לי שלא אקבר כלל משאקבר במצרים. ההדגשה העיקרית היא על הבקשה: אל נא תקברני במצרים. היה זה מתקבל על הדעת כי מילוי בקשה זו איננו כה קשה עד שיהיה צורך בהשבעה חגיגית. אך נראה מכל העניין, שפרעה ומצרים לא היו רואים זאת בעין יפה, אילו יעקב ומשפחתו היו חוזרים ומהגרים ממצרים; וכך עצם העלאת הגופה לארץ כנען לא היתה עושה רושם טוב; היא היתה מראה בעליל שמשפחת יוסף טרם התאזרחה, ובנפשה עודנה קשורה במולדת הישנה.

אולם נראה כי הסיבה עמוקה עוד יותר. יעקב חי שבע עשרה שנה במצרים; בודאי הוא ראה מה רב כוח "ויאחזו בה", מה רבה השפעתו על בניו: הגה כבר החלו להמיר את הירדן בנילוס, ובשהייתם במצרים חדלו לראות גלות. אכן היתה זו סיבה מספקת להפציר בהם ברצינות כה חגיגית לבל יקברוהו במצרים, אלא ישאווה אל ארץ מולדתם הישנה והאמתית. היתה זו סיבה מספקת כדי לומר להם: רצונכם ותקותכם לחיות במצרים, אני – אין רצוני גם להיקבר בה. לפיכך הוא מביע את משאלתו זו – לא כ"יעקב", מנקודת השקפה פרטית ואישית, – אלא כ"ישראל" כנושא הייעוד הלאומי, כאזהרה לעתידם הלאומי של בניו.

על פי הרב שמשון רפאל הירש בפירושו לספר בראשית

- ממה מזהיר יעקב את בניו?
- מהו המסר של הרב הירש ליהודי גרמניה בני זמנו?

פרשת שמות

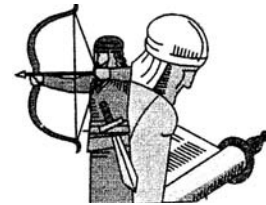
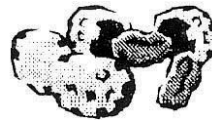
שני צדיקים שבאים לעיר ומכבדים את האחד אותו שמכבדין יכבד לזה שלא יקנא בכבודו ועוד כדי שיכבדוהו, וכן חכם שבא לעיר שיש בה ירא שמים אותו צדיק וחכם שיש בה צריך לנהוג בו כבוד לשבחו כדי שיהיו בני העיר נוהגים כבוד ושומעים ליראי שמים שלא יאמרו הלא זה חכם לא נהג בו כבוד אילו היה בו ממשות היה נוהג בו כבוד...

על פי "ספר החסידים", ס' שנט

- לאיזה היסוס של משה רבנו מתייחס הקטע? (ראה שמות ד:יד... "וראך ושמח בלבו" וסיפורו של רב אבהו במסכת סוטה מ).

2. איורים בתפזורת

באיורים הבאים מסתתרים פסוקים ומושגים הקשורים לפרשיות החודש

מתוך "תורה ומצוות" המרכז הישראלי, בעריכת פנחס טרנפסקי

חומר אור-קולי

חנוכה

סרטי וידיאו (המצויים במרכזיה הפדגוגית התורנית)

- **לאור הנרות** - (יסודי וחט"ב) - 300 (כ.ר.), 227 (א), 24 - סיפור מלחמת המכבים מופיע בסרט בצילומי ציורים בשיטת האנימציה- עותק אחד של הסרט בשפה האמהרית (בהפקת נהורה).
- **פרסומי ניסא** (יסודי) - 183 (כ.ר.), 25 - חנוכה: פרסום הנס מתבטא בהדלקת נרות חנוכה; הדינים והמנהגים הקשורים בחג (מהסדרה "קשת וענן").
- **החשמונאים** - (יסודי) - 183 (כ.ר.), 25 - הרקע ההיסטורי של חג החנוכה (מהסדרה "קשת וענן").
- **חנוכה - מבט אל העבר** - (על-יסודי) - 329, 534 - מהדורה דמיונית של "מבט לחדשות" מתקופת החשמונאים.
- **חנוכה - חג דתי וחג לאומי** - (על-יסודי) - 536 - דיון בהשתתפות הרב יואל בן נון והסופר יורם קניוק (מהסדרה "שבעים פנים").
- **Hanuka Show** (אנגלית) - (הגיל הרך) - 241 - תכנית במתכונת "רחוב סומסום" לחנוכה.
- **אורות** - (כל הגילים) - 30, 173 (ר), 390 - סרט אנימציה, המתאר, בשילוב של היסטוריה ואגדה, את סיפור חנוכה ולקחיה לדורות.
- **המכבים** - 502 (ר), 1000 (אנג) (בהפקת גשר).
- **היום השמיני** - 66 (אנג), 535 (ר) - ברקע הסרט ויכוח בין בעל לאשתו אם להכניס את בנם לברית של אברהם אבינו.
- **חגים ומצוות** - 193 (ר) - שבת, כשרות, חנוכה, שופר, מזוזה, תפילין, בהפקת הסוכנות היהודית.
- **חידון** - 239 - בנושא הגבורה היהודית לחנוכה (מתכנית "פיצוחים").
- **חנוכה** - 724 - שיעורו של הרב מרדכי אלון.
- **Hanuka** - 782 (אנגלית) - הרקע ההיסטורי של חג החנוכה - דינים, מנהגים ושירים.
- **חנוכה** - 879 - (מסדרת "פרפר נחמד").
- **חנוכה** - 882 - חג מדליק (מסדרת "פרפר נחמד").
- **חנוכה שמח עם אריאלה סביר** - 988 - שירי ילדים.

קישורים לאתרים ברשת לחנוכה

ראה אתר האגף www.education.gov.il/toranit.

קלטות קול (המצויות במרכזייה הפדגוגית התורנית)

2040	- מרד החשמונאים.
2125, 2091	- יהודה המכבי כובש את ירושלים.
2092	- מירושלים לתקוע.
2267	- מאתייפיה לישראל - מסורת חגי ישראל באמהרית.
2261	- מעשה במנורה - תיאור עבודת יום יום במקדש (ע"פ הרמב"ם) בהפקת תלמוד תורה נחלה
2285	- Debbie Friedman - Miracles & Wonders
2392	- שירי חנוכה - מחרוזת שירים לילדים.

שקופיות (המצויות במרכזייה הפדגוגית התורנית)

חנוכיות - (משרד החינוך)

3006	- חג החנוכה
3007	- חנוכה בקהילות ישראל (זאב רדובן).
3029	- ארץ ישראל תחת שלטון יוון ותקופת החשמונאים (זאב רדובן).

שקופיות + קלטות

3014	- חנוכה (בהפקת גנוט, מפעלי נתן מירון).
------	--

פתרונות לתשבץ לחנוכה

מאוזן:

(1 מכבי; 4 מערה; 7 חת; 8 הוד; 9 לב; 11 יונתן; 13 אלעזר; 14 וי; 15 יונים; 16 ש"יכ; 17 כה; 18) גן; 19 זה; 21 לח; 22 ולה; 26 דמם; 28 הנרות הללו; 29 קלף; 30 קרש; 32 יש; 33 שש; 36 בה; 39) ות; 40 מעטים; 41 תו; 42 שמעון; 44 שקיעה; 46 יח; 47 נטל; 48 דע; 49 צאתם; 50 ישיש.

מאונך:

(1 מתתיהו; 2 בכר; 3 יוחנן; 5 עוז; 6 הלל שלם; 7 חנוך; 10 בא כח; 12 יין; 13 רמז; 18 ג.ה.נ.פ.ש; 20 הדלקה; 12 להל; 24 אור; 25 ההם; 27 מור; 29 קשת וחץ; 31 שבת קדש; 32 יוני; 34 שמש; 35) מטאטא; 38 הושע; 43 מות; 45 ערש.

